

Puolesta-asioinnin yleiskuvaus

1.3
Taina Kauvo (toim.)
11/2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Institutet för hälsa och välfärd
Finnish Institute for Health and Welfare
PL / PB / P.O. Box 30 • FI-00271 Helsinki, Finland
Puh/tel +358 29 524 6000
www.thl.fi

Versionhallinta

Versio	Päiväys	Muokkaaja	Kuvaus
1.0	5.3.2019		Ensimmäinen versio
1.1	9.9.2019	AP	Muutettu apteekkiasioinnin ja sosiaalihuollon valtuuskoodien toimivallan kuvaukset vastaamaan virallisesti hyväksytyjä toimivallan kuvauksia, jotka on julkaistu Suomi.fi-valtuuksissa.
1.2	18.6.2020	TJ	Poistettu luvusta 2.1 viittaus hallituksen esityksen pykäläkohtaisiin perusteluihin yli 12- vuotiaan lapsen päätöskykyyn ottaa kantaa omaan hoitoonsa. Täydennetty lukua 5.1 sosiaalihuollon yhteisen asian asiakirjojen näyttämisestä. Päivitetty linkkejä
1.3	8.11.2022	TK	Johdannossa (ja koko dokumentissa) on täsmennetty etenkin termien "valtuus" ja "valtakirja" käyttöä. Luvussa 2 on päivitetty lainsäädäntöön liittyvät viittaukset ajan tasalle, sekä keskeisiä käsitteitä. Luvuissa 2-5 on päivitetty nykyistä toteutuskuvausta ajantasaiseksi, ja huomioitu mm. OmaKannan puolesta asioinnin muutokset, jotka toteutuneet edellisen version jälkeen (koskevat sekä alaikäisen että täysikäisen puolesta asiointia). Huomioitu huollonjakosopimusten kooditus ja sen vaikutukset alaikäisen puolesta asiointiin ml. tiedonsaantioikeutettu. Suurin osa aiemmista kuvista poistettu, koska eivät enää olleet ajan tasalla. Lisätty uusi kuva lukuun 3. Päivitetty luvun 6 ohjeet ja lähdelinkit.

Sisällys

VERSIONHALLINTA.....	2
1 JOHDANTO	4
2 PUOLESTA ASIOINNIN LÄHTÖKOHDAT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	5
2.1 PUOLESTA-ASIOINTIA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUU SÄÄNTELY.....	5
2.2 PUOLESTA-ASIOINNIN KÄSITTEET	7
2.3 PUOLESTA-ASIOINTIIN LIITTYVÄT SIDOSRYHMÄT.....	11
2.4 SUOMI.FI-VALTUUDET.....	12
2.5 PUOLESTA-ASIOINNIN KUVAUS.....	13
2.6 SÄHKÖISEN PUOLESTA-ASIOINNIN NYKYTILA.....	14
3 ALAIKÄISEN PUOLESTA-ASIOINTI.....	16
3.1 YLEISTÄ.....	16
3.2 PUOLESTA-ASIOINNIN PROSESSIT.....	19
4 SÄHKÖISEEN VALTUUTEEN PERUSTUVA PUOLESTA-ASIOINTI	21
4.1 YLEISTÄ.....	21
4.2 TERVEYDENHUOLLON VALTUUTUS JA VALTUUSASIA	23
4.3 APTEEKKIASIOINNIN VALTUUTUS JA VALTUUSASIA	24
4.4 SOSIAALIHUOLLON VALTUUTUS JA VALTUUSASIA.....	24
4.5 ASIAKATEGORIAMÄÄRITELMÄT.....	26
4.6 VALTAKIRJAN LUOMINEN JA VALTAKIRJALLA ASIOINTI.....	26
5 SÄHKÖISEEN PUOLESTA-ASIOINTIIN LIITTYVÄT LINJAUKSET SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA.....	27
5.1 PUOLESTA-ASIOINTIA KOSKEVAT LINJAUKSET JA RAJAUKSET.....	27
5.2 ALAIKÄISEN PUOLESTA-ASIOINTIIN LIITTYVÄT LINJAUKSET JA RAJAUKSET.....	28
5.3 VALTAKIRJA-ASIOINTIA KOSKEVAT LINJAUKSET.....	30
6 LÄHTEET: OHJEITA JA MÄÄRITYKSIÄ.....	32

1 Johdanto

Dokumentti tarjoaa yleiskuvauksen sähköiseen puolesta-asiointiin sosiaali- ja terveydenhuollossa, ja se on tarkoitettu avuksi sähköisiä asiointipalveluita tuottaville tahoille ja organisaatioille. Puolesta-asiointi käsittää huoltajuuteen, tiedonsaantioikeuteen, edunvalvontaan ja sähköiseen valtuuteen perustuvan puolesta-asiointin.

Tässä dokumentissa kuvataan huoltajuuteen, tiedonsaantioikeuteen ja sähköiseen valtuuteen perustuva puolesta-asiointi. Edunvalvoja ei voi tällä hetkellä vielä asioida edunvalvottavansa puolesta [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksien avulla.

Aiemmin tehdyissä esiselvityksissä ja asiakaspalautteen perusteella alaikäisen asioiden hoito on todettu tarpeellisimmaksi ja samalla selkeimmäksi puolesta-asiointin tarpeeksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Huoltajien mahdollisuus asioida alaikäisen puolesta on ensisijainen käyttötilanne, ja se on toteutettu valtakunnalliseen [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksiin.

Toinen keskeinen esille noussut puolesta-asiointin tarve liittyy sähköiseen valtuuttamiseen ja sosiaali- ja terveysasioiden hoitoon sähköisellä valtakirjalla. Valtakirja-asiointiin liittyy itse asiointitapahtuman lisäksi myös valtuuden antaminen, pyytäminen, vahvistaminen ja mitätöiminen. [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet tarjoaa mahdollisuuden sähköisten valtakirjojen hyödyntämiseen puolesta-asiointinissa. Kaikki valtakirjaan kohdistuvat käyttötapaukset on toteutettu [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksien avulla. Näin sähköiset asiointipalvelut voivat, niin valitessaan, mahdollistaa puolesta-asiointin myös sähköiseen valtakirjaan perustuen.

Sähköisen puolesta-asiointin edellytyksenä on, että henkilön oikeudesta asioida toisen puolesta voidaan varmistua sähköisessä palvelussa. Puolesta-asiointin oikeutuksen tarkistaminen on toteutettu Digi- ja väestötietoviraston (DVV) ylläpitämään valtakunnalliseen [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet palveluun.

[Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet hyödyntää yleiskuvauksessa kuvattuja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä periaatteita ja sääntöjä puolesta-asiointin oikeuden päättelyssä.

Terveydenhuollon palveluita varten [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksiin on määritelty valmiiksi "terveydenhuollon asioiden hoito" -valtuusasia, joka on ikään kuin valmiiksi luotu valtakirja. Valtuusasia kuvaa valtuutetun toimivallan. Sosiaalihuollon palveluissa tarvittavien valtuusasioiden määrittelyt on toteutettu tämän yleiskuvauksen yhteydessä. Näitä kuvataan tarkemmin luvussa 4.

Sähköinen puolesta-asiointi edunvalvontamääräyksen perusteella ei ole vielä mahdollista. Edunvalvojien sähköinen asiointi päämiehen puolesta tulee mahdolliseksi, kun edunvalvontatieto ja edunvalvontapäätöksen sisältö kyetään tuottamaan rakenteisessa muodossa [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksien hyödynnettäväksi.

Tämä dokumentti on laadittu THL:n, Kelan Kanta-palvelujen ja Digi- ja väestötietoviraston asiantuntijoiden yhteistyönä.

2 Puolesta asioinnin lähtökohdat ja toimintaympäristö

2.1 Puolesta-asiointia ohjaava lainsäädäntö ja muu sääntely

Puolesta-asiointia, valtuuttamista ja edunvalvontaa ohjaavat muun muassa seuraavat lait:

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä ([784/2021](#), asiakastietolaki)
- Laki sähköisestä lääkemääräyksestä ([61/2007](#))
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista ([785/1992](#), potilaslaki)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista ([94/2022](#), potilasasiakirja-asetus)
- Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista ([254/2015](#), asiakirjalaki)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ([812/2000](#), asiakaslaki)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ([361/1983](#), lapsenhuoltolaki)
- Lastensuojelulaki ([417/2007](#))
- Adoptiolaki ([22/2012](#))
- Isyyslaki ([11/2015](#))
- Äitiyslaki ([253/2018](#)) **Huom.** äitiys- ja isyyslait yhdistetään vanhemmuuslaiksi 1.1.2023 alkaen.
- Laki holhustoimesta ([442/1999](#))
- Laki edunvalvontavaltuutuksesta ([648/2007](#))
- Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista ([228/1929](#))
- Hallintolaki ([434/2003](#))
- Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista ([661/2009](#))
- Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista ([571/2016](#), ohjaa mm. [Suomi.fi](#)-valtuuksien avulla tehtävää puolesta-asiointia ja valtuuttamista)

Valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita (Kanta-palvelut) ohjaa pääasiassa laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä ([784/2021](#), asiakastietolaki) sekä laki sähköisestä lääkemääräyksestä ([61/2007](#)).

Puolesta asioinnin Kanta-palveluissa mahdollistaa asiakastietolain 23 §.

Alaikäisen puolesta asiointi

Alaikäisen henkilön tiedot saa luovuttaa kansalaisen käyttöliittymän (OmaKanta) kautta alaikäiselle itselleen ja asiakastietolain 23 §:n mukaisesti hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.

Potilaslain 7 §:n 2 momentin mukaan tilanteessa, jossa alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Potilaslain 9 §:n 3 momentin mukaan edellä tarkoitettussa tilanteessa selvitys alaikäisen potilaan terveydentilasta, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa vaikuttavista seikoista on annettava alaikäisen potilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Terveydenhuollossa alaikäisen henkilön tiedot ovat siten pääsääntöisesti huoltajien käytettävissä.

Tietojen luovutuksessa on otettava huomioon, mitä potilaslain 9 §:n 2 momentissa säädetään alaikäisen potilaan oikeudesta kieltää terveydentilaansa koskevien tietojen antamisesta. Jos alaikäinen on

terveydenhuollon ammattihenkilön arvion mukaan ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenevä päättämään hoidostaan, hän voi päättää asiaa koskevien hoitotietojen luovuttamisesta huoltajilleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Mikäli hän kieltää em. hoitotietojen luovutuksen, huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei ole oikeutta saada näitä tietoja.

Myös sosiaalihuollossa alaikäisen henkilön tiedot ovat pääsääntöisesti huoltajien käytettävissä. Asiakaslain 11 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada tieto asianosaisena, ja oikeus saada tieto asiakasta itseään koskevasta asiakirjasta siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 3 luvussa säädetään. Sosiaalihuollossa on otettava huomioon myös asiakaslain säännökset alaikäisen oikeudesta kieltää tietojensa näyttämisen hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Asiakaslain 11 §:n 3 momentin mukaan alaikäinen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi alaikäisen edun vastaista. Alaikäisen asiakkaan kiello-oikeuden kirjaamisesta puolestaan säädetään sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain 12 §:ssä.

Asiakastietolain 18 §:n mukaan alaikäisellä on oikeus antaa luovutuslupa tai suostumus sekä asettaa luovutuskieltoja potilastietojensa (20 §) ja sosiaalihuollon asiakastietojensa (21 §) osalta. Muutoin alaikäisten puolesta luovutusluvan tai -kiellon voi antaa hänen huoltajansa tai muu laillinen edustaja. Alaikäisen huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei kuitenkaan ole missään tilanteessa oikeutta tehdä eikä perua luovutuskieltoa Reseptikeskuksen tietoihin ([61/2007](#), 13§)

Täysikäisen puolesta asiointi

Terveydenhuollossa potilaslain 9 §:n 1 momentin mukaan potilaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on oikeus saada sellaisen täysi-ikäisen potilaan, joka ei pysty päättämään hoidostaan, tarpeelliset tiedot potilaan terveydentilasta mm. kuulemista varten. Vastaavasti sosiaalihuollossa asiakaslain 9 §:n 1 momentin mukaan, jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Asiakastietolain 18§:ssä säädetään, että jos asiakkaalla ei ole edellytyksiä arvioida valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun (Kanta-palvelut) luovutusluvan tai suostumuksen merkitystä, asiakastietoja saa luovuttaa hänen laillisen edustajansa antaman luovutusluvan tai suostumuksen perusteella. Asiakkaan laillisella edustajalla on myös oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada luovutusluvan tai suostumuksen antamista ja toteuttamista varten välttämättömät asiakasta koskevat tiedot. Lisäksi asiakastietolain 23§:n mukaan henkilöllä on oikeus käsitellä toisen henkilön puolesta valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun tallennettuja kyseistä henkilöä koskevia tietoja valtuutuksen tai holhustoimilain 29 §:n 2 momentin nojalla.

2.2 Puolesta-asioinnin käsitteet

Taulukko 2.2.1 Puolesta-asiointiin liittyvät termit ja käsitteet.

Käsite	Selite
Puolesta-asiointi	Toiminta, jossa henkilö hoitaa toisen henkilön tai yrityksen puolesta tämän asioita. [16] Oikeus puolesta-asiointiin voi syntyä joko valtuutuksella, edunvalvontamääräyksellä tai henkilöiden välisen perhesuhteen kautta ilman erillistä valtuutusta, esimerkiksi silloin, kun puolesta-asioiva on puolesta-asioinnin kohteena olevan henkilön huoltaja. Tällöin puolesta-asiointi perustuu huoltajan lakisääteisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.
Puolesta-asioiva (henkilö)	Luonnollinen henkilö, jolla on oikeus hoitaa asioita toisen henkilön tai yrityksen puolesta. [16]
Valtuuttaja eli päämies	Luonnollinen henkilö, oikeushenkilö, yritys tai yhteisö, joka antaa toiselle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle (valtuutettu) valtuuden asioida puolestaan. [16]
Valtuutettu eli asiamies	Luonnollinen henkilö, oikeushenkilö, yritys tai yhteisö, joka on saanut valtuuden asioida toisen henkilön, yrityksen tai yhteisön (valtuuttajan) puolesta. [16]
Valtakirja	Asiakirja, jolla luonnollinen henkilö valtuuttaa toisen henkilön asioimaan puolestaan. Valtuutuksella luodaan valtuus. [16] Valtakirjan avulla henkilö voi valtuuttaa toisen henkilön tekemään oikeustoimia puolestaan. Valtakirjoja on yleisesti tyypitelty niiden laajuuden ja kohdentamisen mukaan seuraavasti: avoin valtakirja, yleisvaltakirja ja yksilöity valtakirja. Yksilöity valtakirja rajaa valtuudet kaikista tarkimmin tiettyyn asiaan, joka voi olla esimerkiksi yksittäinen oikeustoimi. Yleisvaltakirja puolestaan antaa laajemmat valtuudet jonkin tietyn asiakokonaisuuden hoitamiseen. Sähköisessä puolesta-asioinnissa käytetään yksilöityä valtakirjaa, joka laaditaan ja tallennetaan määrämuotoiseen, sähköisesti luettavaan muotoon.
Valtuus	Oikeus asioida toisen henkilön, yrityksen tai yhteisön puolesta valitussa asiassa. Suomi.fi -valtuuksissa annettu valtuus on sähköinen valtakirja asioiden hoitamista varten. Olemassa olevan ja vahvistetun valtuuden voi peruuttaa eli mitätöidä Suomi.fi -valtuuksissa. Mitätöinnin jälkeen valtuus ei ole enää käytössä. [16]
Valtuusasia	Asia, jonka valtuutettu voi hoitaa valtuuttajan puolesta. Valtuusasiat valitaan valtuuden antamisen tai pyytämisen yhteydessä. [16]
Valtuutus	Valtuuden myöntäminen luonnolliselle henkilölle puolesta asiointia varten. Valtuutus toteutetaan sähköisessä puolesta-asioinnissa sähköisellä, rakenteiseen muotoon tallennetulla valtakirjalla. [16].
Valtuuttaminen	Valtuuttaja valtuuttaa valtuutetun asioimaan puolestaan tietyssä asiassa. Lopputuloksena syntyy valtuus, joka tallennetaan valtuusrekisteriin. [17]
Valtuusrekisteri	Suomi.fi -valtuuksien taustalla toimiva vahvistettujen sähköisten valtuuksien kansallinen tietovaranto. [16]

Käsite	Selite
Huoltaja	Henkilö, joka vastaa lapsen huollosta kokonaan tai osittain. [14] Ks. myös lapsenhuoltolaki (6 §, 6a §, 6b §) Lapsenhuoltolain mukaan lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Lapsen huollolla tarkoitetaan lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamista. Huoltajalla on oikeus ja vastuu päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä hoitaa hänen henkilökohtaisia asioitaan. Huoltajalla on oikeus saada tietoa lasta koskevista asioista eri viranomaisilta ja huoltaja myös edustaa lasta tätä koskevassa asiassa. Huoltaja voi asioida huollettavan puolesta eri asioissa. Tieto lapsen huoltajasta on merkitty väestötietojärjestelmään (VTJ). Jos lapsen huoltaja on itse alaikäinen lapsen syntyessä, tulee hänestä lapsen edunvalvoja vasta, kun hän täyttää 18 vuotta (holhoustoimilain 6 §).
Huoltomuodot	Lapsen huoltoon kuuluvien tehtävien jakautumisen tavat henkilöiden välillä. Suomi.fi-valtuudet tarkistaa huoltomuodon väestötietojärjestelmästä. Huoltomuotoja ovat yhteishuolto, rajoitettu yhteishuolto, yksinhuolto ja oheishuolto. Väestötietojärjestelmästä löytyvä huoltajatieto mahdollistaa alaikäisen puolesta-asioinnin sähköisissä palveluissa. Myös huoltajien yhdessä lapsen puolesta vahvistama valtuus mahdollistaa alaikäisen puolesta asioinnin.
Yhteishuolto	Lapsen huolto, jossa lapsen huoltajat päättävät yhdessä lapsen asioista. Lapsenhuoltolain periaatteena on, että lapsen etu toteutuu parhaiten silloin, kun huoltajat yhdessä vastaavat lapsensa huollosta. Molemmat huoltajat on merkitty huoltajiksi väestötietojärjestelmään.
Rajoitettu yhteishuolto	Yhteishuolto, jossa huoltajat voivat sopia keskinäisestä tehtäviensä jakamisesta tai tuomioistuimien voi päättää siitä. Tehtävienjakosopimus tai - päätös voi koskea päätöksentekoa esimerkiksi nimestä, varhaiskasvatuspaikasta, koulusta, terveydenhoidosta, uskonnosta ja/tai passista. Tehtävät voidaan jakaa esimerkiksi niin, että toinen huoltaja päättää yksin terveyden- ja sairaanhoidosta, ja muista asioista huoltajat päättävät yhdessä.[13] Syksystä 2020 alkaen lapsen huollon sisältö (huollonjakosopimusten tehtävänjaot) on voitu rekisteröidä väestötietojärjestelmään kooditettuna vapaan tekstin sijaan. Tieto kertoo, miten lapsen huoltoon kuuluvia tehtäviä on jaettu ja onko huollosta erotetulle vanhemmalle tai muulle henkilölle vahvistettu tiedonsaantioikeus. Tietoja hyödynnetään Suomi.fi-valtuuksien palvelussa, kun vanhemmat asioivat sähköisesti lapsensa puolesta. [15] Tieto huollonjakopäätöksestä voi vaikuttaa puolesta-asiointiin sähköisissä palveluissa. Jos alaikäisen huoltajuudesta on olemassa joko huollonjakosopimus tai - päätös, Suomi.fi-valtuuksien asiakasorganisaatio voi päättää sopimuksen tai määräyksen sisällöstä riippuen, voiko huoltaja asioida asiointipalvelussa lapsen puolesta vai ei. Tätä hallitaan Suomi.fi-valtuuksien asiointipalvelukohtaisella säännöstöllä.
Yksinhuolto	Lapsen huolto, joka vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä on uskottu vain toiselle vanhemmalle. Yksinhuolto tarkoittaa, että lapsella on vain yksi huoltaja, joka tekee yksin lasta koskevat päätökset.

Käsite	Selite
Oheishuolto	<p>Lapsen huolto, joka on vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä uskottu vanhempien ohella yhdelle tai useammalle tähän sopimukseen tai päätökseen suostumuksensa antaneelle henkilölle. (LHL 7 § ja 9 §)</p> <p>Oheishuolto ei vapauta vanhempia heidän elatusvastuustaan eikä tuota oheishuoltajalle elatusvelvollisuutta lasta kohtaan. Oheishuoltaja toimii vanhempien/ vanhemman ohella lapsen huoltajana. [13] Oheishuoltaja merkitään väestötietojärjestelmään lapsen huoltajaksi.</p>
Tiedonsaantioikeus	<p>Huoltajalla on tiedonsaantioikeus lasta koskevista asioista, myös niissä asioista, joissa hänellä ei ole päätöksentekooikeutta.</p> <p>Lapsenhuoltolaki mahdollistaa lisäksi sen, että vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai sopimuksessa määrätyissä asioissa. Asiasta on mahdollista sopia vanhempien/ huoltajien välisellä sopimuksella tai on myös mahdollista, että tuomioistuin vahvistaa tiedonsaantioikeuden vanhemmalle, joka ei ole lapsen huoltaja. Tiedonsaantioikeus voidaan antaa myös muulle henkilölle kuin vanhemmalle.</p> <p>Lisätietoa: Lastensuojelun käsikirja [13], LHL 7 § ja 9 §, THL/ Perheoikeudelliset palvelut</p> <p>Jos tietojensaantioikeudesta on sovittu yleisesti, se koskee lasta koskevien tietojen saamista kaikilta viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta. Tietojensaantioikeudesta voidaan kuitenkin sopia myös yksilöidymmin.</p> <p>Tietojensaantioikeus voidaan esimerkiksi rajata koskemaan vain tiettyjä tahoja, kuten päiväkotia. Toisaalta voidaan sopia myös vanhemman yleisestä tietojensaantioikeudesta, johon tehdään rajauksia. Vanhemmalla voi olla esimerkiksi yleinen tietojensaantioikeus, joka ei kuitenkaan koske lapsen terveyden- ja sairaanhoitoa.</p> <p>Tiedonsaantioikeutetulle merkitään väestötietojärjestelmään koodien avulla, mihin tietoihin hänellä on oikeus. [15]</p>
Vajaavaltainen	<p>Alaikäinen henkilö tai vajaavaltaiseksi julistettu täysi-ikäinen henkilö. Holhoustoimilain mukaan täysi-ikäinen henkilö voidaan julistaa vajaavaltaiseksi, jos hän on kykenemätön valvomaan omaa etuaan tai huolehtimaan asioistaan, eikä toimintakelpoisuuden rajoittaminen riitä suojaamaan häntä.</p> <p>Vajaavaltaisuudella tarkoitetaan sellaista oikeudellista asemaa, jossa henkilö ei saa itse kokonaan tai osittain päättää itseään koskevista oikeudellisista toimista. Vajaavaltaisen taloudellisia ja muita asioita hoitaa edunvalvoja. Alaikäisen edunvalvojina toimivat lähtökohtaisesti hänen huoltajansa.</p>

Käsite	Selite
Edunvalvoja	<p>Täysi-ikäisen edunvalvojana on henkilö, jonka tuomioistuin tai holhousviranomainen on tehtävään määrännyt. Alaikäisen edunvalvojina ovat hänen huoltajansa, jollei toisin säädetä. Tuomioistuin voi vapauttaa huoltajan edunvalvojan tehtävästä ja tarvittaessa määrätä muun henkilön alaikäisen edunvalvojaksi. Alaikäinen huoltaja ei voi olla edunvalvoja, koska hän on vajaavaltainen. (holhoustoimilaki 4§, 6§)</p> <p>Edunvalvojan tulee huomioida päämiehen tahto ja toiveet, sekä pyrkiä hyvään yhteistyöhön hänen kanssaan. Henkilöä koskevien asioiden hoitoon osoitettu määräys kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon asioiden hoitamisen. Digi- ja väestötietovirasto voi määrätä edunvalvojan, mikäli henkilö itse on hakenut edunvalvojan määräämistä ja pyytänyt, että tietty henkilö määrättäisiin hänen edunvalvojakseen. Digi- ja väestötietovirastossa voidaan päämiehen suostumuksella vahvistaa edunvalvonta. Mikäli hakija ei kykene ymmärtämään, mitä edunvalvojan määrääminen hänen kannaltaan merkitsee, Digi- ja väestötietovirasto ei voi määrätä edunvalvojaa. Käräjäoikeuden asiana on tällöin määrätä edunvalvoja, samoin kuin niissä tapauksissa, joissa hakemus edunvalvojan määräämiseksi on tullut muulta kuin henkilöltä itseltään.</p>
Edunvalvontavaltuus	<p>Valtuutus, jonka perusteella henkilö oikeuttaa toisen henkilön edustamaan itseään taloudellisissa tai muissa asioissa siinä tapauksessa, ettei hän terveydentilansa tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene huolehtimaan asioistaan. Henkilö voi itse tehdä edunvalvontavaltuutuksen ennakkoon tulevaisuutta varten. (648/2007)</p> <p>Digi- ja väestötietovirasto vahvistaa edunvalvontavaltuutuksen tilanteissa, joissa henkilön tila on muuttunut vastaamaan edunvalvontavaltuutuksessa kuvattua tilannetta. Edunvalvontavaltuutuksessa valtuuttaja nimeää valtuutetun, joka on suostunut tehtävään sekä määrittelee asiat, jotka valtuutus kattaa. Edunvalvontavaltuus on tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä.</p>
Sähköinen asiointipalvelu	<p>Organisaation tarjoamien palvelujen hyödyntäminen tieto- ja viestintätekniikan keinoin. [16]</p> <p>Sähköisessä asiointinnissa voidaan hyödyntää Suomi.fi-valtuuksia toisen puolesta asiointiin. Sähköiset asiointipalvelut voivat ottaa Suomi.fi-valtuudet käyttöön käyttöluvan ja -ehtojen hyväksynnän ja palvelun konfiguroinnin jälkeen. Digi- ja väestötietovirasto julkaisee liittymisohjeet Suomi.fi -palveluhallinnassa [6].</p>
Suomi.fi -valtuudet	<p>Suomi.fi-palvelun osa, jonka avulla voidaan tarkistaa valtuudet toimia toisen henkilön tai yrityksen puolesta. [5]</p> <p>Suomi.fi-valtuudet sisältää seuraavat osiot ja ominaisuudet: Valtuusrekisteri, sähköisten valtakirjojen luonti- ja hallintakäyttöliittymät, puolesta-asiointioikeuden tarkistusrajapinta, sääntömoottori, hallintakäyttöliittymä, liittymät tietojen lähteenä oleviin kansallisiin perusrekistereihin, esim. väestötietojärjestelmä (VTJ), Kaupparekisteri, yritys- ja yhteisötietojärjestelmä (YTJ).</p>
Sääntömoottori	<p>Suomi.fi-valtuuksien sisältämä ominaisuus, jonka avulla päätellään oikeus asioida toisen puolesta. [5] [9]</p> <p>Sääntömoottorin avulla asiointipalvelun tarjoaja voi määrittää asiointipalveluunsa toisen puolesta asiointia rajoittavia ehtoja tai sääntöjä. Asiointipalvelun pääkäyttäjät voivat hallita näitä sääntöjä Suomi.fi-valtuuksien avulla.</p>

Käsite	Selite
Väestötietojärjestelmä (VTJ)	Digi- ja väestötietoviraston tarjoama ja ylläpitämä valtakunnallinen, sähköinen rekisteri, joka sisältää perustiedot Suomen kansalaisista ja Suomessa vakinaisesti asuvista ulkomaalaisista. Huoltajien oikeus puolesta-asiointiin varmistetaan väestötietojärjestelmän tiedoista. Suomi.fi -valtuudet kysyy oikeuteen liittyvät tiedot väestötietojärjestelmästä.
Kanta-palvelut	Kelan tarjoamat ja ylläpitämät sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut asiakastietojen ja hyvinvointitietojen käsittelyä varten. OmaKanta on kansalaisten verkkopalvelu, joka näyttää terveydenhuollon Kanta-palveluihin kirjaamia tietoja potilaasta ja hänen lääkityksestään. Jatkossa OmaKanta näyttää myös sosiaalihuollon asiakastietoja asiakkaalle annetuista sosiaalipalveluista. OmaKanta-palvelu tarkistaa oikeuden puolesta-asiointiin Suomi.fi -valtuuksista. Huoltaja tai valtuutettu voi asioida (eli esimerkiksi katsella tietoja, antaa luovutusluvan tai pyytää reseptin uusimista) huollettavan tai päämiehen puolesta OmaKannassa. Henkilö, jolla on tiedonsaantioikeus alaikäisen tietoihin, voi ainoastaan katsella tietoja.

2.3 Puolesta-asiointiin liittyvät sidosryhmät

Sosiaali- ja terveydenhuollossa puolesta-asiointia kehitetään yhteistyössä valtiovarainministeriön, Digi- ja väestötietoviraston, sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Kelan kanssa. Puolesta-asioinnin kokonaisuuteen liittyy myös muita sidosryhmiä.

Taulukko 2.3.1 Sidosryhmäorganisaatiot

ORGANISAATIO	ROOLI
Valtiovarainministeriö, VM	Suomi.fi -valtuuksien rahoitus osana Digi- ja väestötietoviraston rahoitusta.
Sosiaali- ja terveysministeriö, STM	Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö ja muutokset. Sote-tiedonhallinnan strateginen ohjaus. Sote-tiedonhallinnan linjaukset ja kansallinen kokonaisarkkitehtuuri. Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuusien rahoitus.
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL	Lainsäädännön soveltaminen tiedonhallinnan ohjauksessa. Puolesta-asioinnin määrittelyiden tuottaminen/ hyväksyminen, sosiaali- ja terveydenhuollon erityispiirteiden huomioiminen sekä Kanta-palveluiden kehitystyön ohjaus. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimintamallien sekä kirjaamisohjeiden laatiminen ja kouluttaminen.
Kela Kanta-palvelut	Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston, Potilastiedon arkiston ja Reseptipalvelun toiminnallisten vaatimusten laatiminen. Puolesta-asioinnin toteutus OmaKannassa.
Digi- ja väestötietovirasto, DVV	Tuottaa ja kehittää Suomi.fi -valtuuksia osana muita Suomi.fi -palveluita.
Maistraatti	On nykyisin osa Digi- ja väestötietovirastoa . Valtakunnallisen väestötietojärjestelmän ylläpito, sisältää muun muassa tietoja henkilöistä. Digi- ja väestötietovirasto tallentaa tiedot ja muutokset omalta toimialueeltaan.
Palvelunantajat	Tuottavat sähköisiä asiointipalveluita, joissa hyödynnetään Suomi.fi -valtuuksia.

ORGANISAATIO	ROOLI
Sähköisten asiointipalvelujen toimittajat	Sähköisiä asiointipalveluja toteuttavat tietojärjestelmätoimittajat.

2.4 Suomi.fi-valtuudet

[Suomi.fi](#)-valtuuksissa [5] henkilö voi valtuuttaa toisen henkilön, yrityksen tai yhteisön asioimaan puolestaan valitsemissaan asioissa. Henkilö voi myös pyytää valtuutta asioida toisen henkilön, yrityksen tai yhteisön puolesta ja hallinnoida valtuuksiaan keskitetysti. [Suomi.fi](#)-valtuuksissa myönnetty valtuudet tallentuvat kansalliseen valtuusrekisteriin.

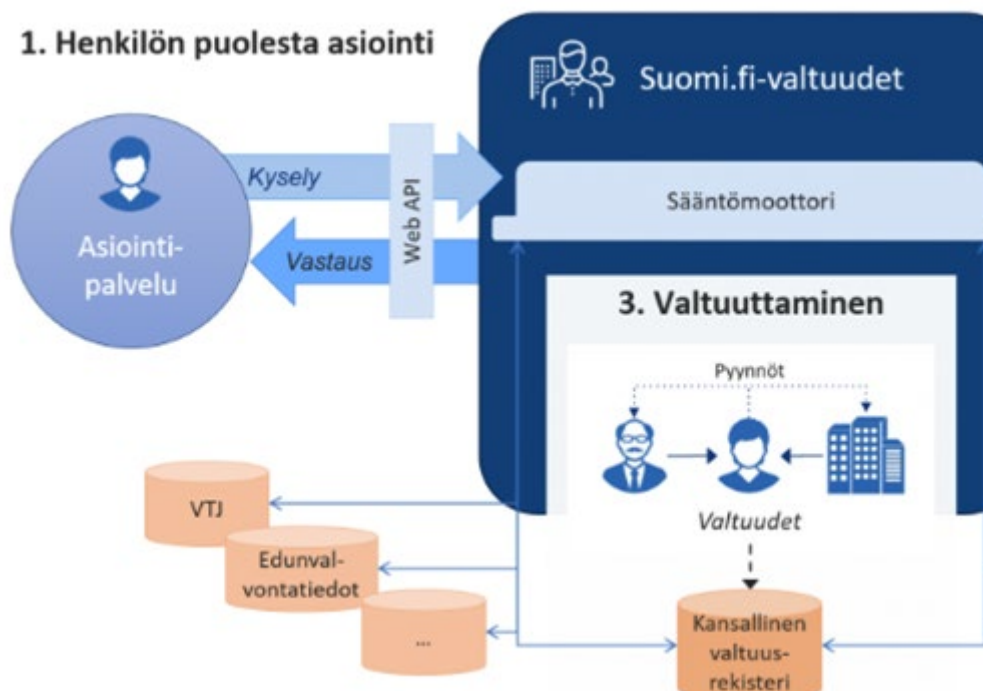
Valtuuden voi antaa omatoimisesti [Suomi.fi](#)-valtuuksissa. Jos se ole mahdollista, voi käyttää apuna virkailijavaltuuttamispalvelua. Palvelun avulla voi antaa tai mitätöidä valtuuden virkailijan avustamana, jos yritys, yhdistys tai muu yhteisö ei voi itse käyttää [Suomi.fi](#)-valtuuksia. Palvelu koskee 4.10.2022 alkaen myös henkilöitä, jotka eivät voi käyttää sähköisiä välineitä tai joilla ei ole sähköisen tunnistautumisen välineitä.

[Suomi.fi](#)-valtuudet toimii taustalla useissa viranomaisten asiointipalveluissa, joissa tarkistetaan, voiko henkilö asioida toisen henkilön tai yrityksen puolesta (esimerkiksi voiko huoltaja asioida alaikäisen lapsensa puolesta tai voiko yrityksen nimenkirjoitusoikeuden haltija asioida yrityksen puolesta).

Henkilön asioidessa toisen puolesta sähköisessä asiointipalvelussa, tekee asiointipalvelu automaattisen valtuustarkistuskyselyn [Suomi.fi](#)-valtuuksiin. [Suomi.fi](#)-valtuudet palauttaa tiedon siitä, onko henkilöllä oikeutta tai valtuutta asioida toisen puolesta. Tiedot haetaan perustietorekistereistä (väestötietojärjestelmä) ja/tai valtuusrekisteristä.

Ajankohtainen [Suomi.fi](#)-valtuuksien sisältö ja ohjeistus löytyvät verkkosivuilta [Valtuudet](#) [5] sekä [Ohjeet ja tuki/tietoa valtuuksista](#) [10].

Lisätietoa myös verkkosivuilta [Valtuuksien esittely](#) [7], [Valtuudet/ palvelun kuvaus](#) [17] ja [Valtuudet/ toisen puolesta-asiointi](#) [18].

Kuva 2.4.1 Henkilön puolesta-asiointi. [9]

2.5 Puolesta-asiointin kuvaus

Puolesta-asiointilla tarkoitetaan sekä henkilöiden että yritysten, yhdistysten tai muiden yhteisöjen puolesta-asiointia. Henkilön puolesta-asiointi **sosiaali- ja terveydenhuollossa** perustuu kolmeen lähtökohtaan: huoltajuuteen, tiedonsaantioikeuteen, sähköiseen valtuuteen tai edunvalvontaan. Puolesta-asiointin hoitaa **valtuutettu**, joka on oikeustoimikelpoinen ja täysi-ikäinen luonnollinen henkilö. **Valtuuttaja** on päämies, joka voi olla alaikäinen, täysi-ikäinen tai edunvalvottava.

Tässä yleiskuvauksessa käsitellään huoltajuuteen, tiedonsaantioikeuteen ja sähköiseen valtuuteen perustuva sähköinen puolesta-asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa.

- **Huoltajuuteen** perustuva puolesta-asiointi
 - Huoltajat voivat asioida alaikäisen lapsensa puolesta
 - Oikeus on voimassa silloin, kun huoltajuussuhde on olemassa

Huoltajuuteen perustuvan puolesta-asiointin peruseriaatteena on käytännössä huoltajuussuhteen varmistaminen huoltajan ja huollettavan välillä. Huoltajuussuhteet ja oikeus puolesta-asiointiin tarkistetaan [Suomi.fi](#)-valtuuksista. [Suomi.fi](#)-valtuudet ei ota kantaa siihen, mitä puolesta-asiointi voi ja pystyy oikeudellaan tekemään. Rajaukset puolesta-asiointi oikeuksille määritellään kussakin sähköisessä asiointipalvelussa, jossa hyödynnetään [Suomi.fi](#)-valtuuksia.

- **Tiedonsaantioikeuteen** perustuva puolesta-asiointi
 - Lapsen tietojen katselu on mahdollista myös muille kuin huoltajille
 - Oikeus on merkitty huollonjakosopimukseen tai - päätökseen

Lapsen huollon sisältö rekisteröidään kooditettuna väestötietojärjestelmään. Tieto kuvaa lapsen huoltoon kuuluvien tehtävien jaon lisäksi sen, onko huollosta erotetulle vanhemmalle tai muulle lapsen läheiselle henkilölle vahvistettu tiedonsaantioikeus.

- **Sähköiseen valtuuteen** perustuva puolesta-asiointi
 - Henkilö voi valtuuttaa toisen henkilön asioimaan hänen puolestaan
 - Valtuuttaja määrittelee valtuutuksen keston
 - Valtuuttaja valitsee asiakokonaisuuden, johon valtuutus kohdistuu

Sähköiseen valtuuteen perustuvassa puolesta-asiointissa valtuuttaja antaa toiselle luonnolliselle henkilölle sähköisellä valtakirjalla oikeuden toimia hänen puolestaan. Huoltajuuteen perustuvasta puolesta-asiointista poiketen sähköisen valtakirjan antaja kohdentaa valtuutuksen asiakokonaisuuteen, jota kyseinen valtakirja koskee. Tämän lisäksi sähköisen valtakirjan antaja yksilöi valtuutuksen voimassaolon. Peruslähdekohta sähköisen valtakirjan antamisessa on, että valtuuttajalla on oikeus ja mahdollisuus kohdentaa ja rajata, mitä puolesta-asioiva voi hänen puolestaan tehdä.

- **Edunvalvontaan** perustuva puolesta-asiointi
 - *Edunvalvontavaltuutukseen* perustuva puolesta-asiointi
 - Edunvalvontavaltuutuksella henkilö voi itse etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän tulee myöhemmin kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Valtuutus tulee voimaan vasta, kun Digi- ja väestötietovirasto on sen vahvistanut.
 - Valtuutettu voi pyytää vahvistamista, kun valtuuttaja on tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan.
 - *Edunvalvontamääräykseen* perustuva puolesta-asiointi.
 - Digi- ja väestötietovirasto tai käräjäoikeus määrää edunvalvojan asioimaan päämiehensä puolesta.

Sähköinen puolesta-asiointi edunvalvontaan perustuen ei ole vielä mahdollista. Lisätietoa edunvalvontavaltuutuksesta ja -määräyksestä löytyy Digi- ja väestötietoviraston verkkosivuilta [Edunvalvontavaltuutus](#).

2.6 Sähköisen puolesta-asiointin nykytila

Sosiaalihuollossa ei toistaiseksi voida vielä hyödyntää [Suomi.fi](#)-valtuuksia puolesta-asiointin oikeuksien tarkistamiseksi sähköisissä asiointipalveluissa. OmaKanta on tarkoitus ottaa sosiaalihuollon palveluissa käyttöön alkuvuodesta 2023. Asiakkaiden tiedot tulevat kuitenkin näkyviin OmaKantaan eri aikaan, koska sosiaalihuollon palvelunantajat tekevät tarvittavat tietojärjestelmämuutokset omien aikataulujensa mukaisesti.

Terveystietojärjestelmässä alaikäisen puolesta-asiointi OmaKannassa on toteutettu vaiheittain.

Vuodesta 2016 alkaen huoltajilla on ollut mahdollisuus asioida alle 10-vuotiaan lapsensa puolesta OmaKannassa, jolloin he ovat voineet nähdä lapsensa reseptejä ja terveystietoja, sekä antaa luovutusluvan tai pyytää reseptin uudistamista. 1.10.2020 alkaen huoltajat ovat voineet asioida OmaKannassa kaikkien alaikäisten puolesta. Huoltajat voivat OmaKannassa vastaanottaa Kanta-informoinnin tai antaa luovutusluvan lastensa puolesta. Resepti- ja hoitotietojen näkyminen OmaKannassa myös yli 10-vuotiaan

huoltajille on mahdollista sitten, kun kyseisessä terveydenhuollon organisaatiossa on tehty tarvittavat muutostyöt potilastietojärjestelmään. Muutostyöt etenevät terveydenhuollon organisaatioiden päätösten mukaisesti. Päätöskykyiseksi arvioitu alaikäinen voi sallia tai kieltää tietojensa näyttämisen huoltajille OmaKannassa. Kielto koskee alaikäisen huoltajia, laillista edustajaa tai tiedonsaantioikeutettua. Huoltajan oikeus asioida lapsen puolesta tarkistetaan väestötietojärjestelmästä.

Nykyisin myös sähköinen valtakirja-asiointi on terveydenhuollossa mahdollista [Suomi.fi](#)-valtuuksien avulla. Huoltajat voivat valtuuttaa toisiaan asioimaan OmaKannassa alaikäisen puolesta esimerkiksi tilanteissa, jossa jommalla kummalla tai molemmilla huoltajalla on turvakielto. Lapsen turvakielto estää valtuuttamisen. Valtuutusta voi käyttää myös tilanteessa, kun huoltajien välillä on voimassa vapaatekstimuotoinen huollonjakosopimus, jossa on sovittu muustakin kuin vain asumisjärjestelyistä. Periaatteessa lapsen puolesta vahvistetulla valtuudella voisi lapsen puolesta asioida myös joku muukin kuin huoltaja, mutta tämä on OmaKannassa sääntömoottorin säännöllä estetty. Vastaavaa sääntöä on suositeltavaa käyttää *muissakin sote-asiointipalveluissa terveydenhuollon asioissa. Ks. tarkemmin luku 5 (linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollossa).*

Lisätietoa [Asiointi alaikäisen puolesta - Kansalaiset - Kanta.fi](#).

Terveydenhuollossa täysi-ikäinen ja -valtainen henkilö voi asioida myös toisen aikuisen puolesta OmaKannassa, jos hänellä on siihen Suomi.fi-valtuus *Terveydenhuollon asioiden hoito*. Toisen aikuisen puolesta voi esimerkiksi lähettää reseptin uusimispyynnön ja katsoa terveystietoja. Valtuutettu ei voi kuitenkaan nähdä tai käsitellä elinluovutustahtoa, hoitotahtoa eikä OmaKantaan tallennettuja hyvinvointitietoja. Samalla valtuudella voi asioida myös monissa muissa terveydenhuollon asiointikanavissa.

Lisätietoa [Täysi-ikäisen puolesta asiointi - Kansalaiset - Kanta.fi](#)

Muita sähköisiä asiointipalveluja, joissa puolesta-asiointia voi nykyisin hyödyntää, ovat esimerkiksi eri alueiden [Hyvis.fi](#)-palvelut, Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän [Nettirassi.fi](#)-palvelu, Kainuun soten [Omasote](#)-palvelu tai [Oulunomahoito.fi](#)-palvelu. [Suomi.fi](#)-valtuudet on avoin myös yksityisen sektorin sotetoimijoille ja osa on jo ottanut ne käyttöönsä. Puolesta asiointi on nykyisin mahdollista myös apteekeissa, ks. myös [Ohje 1/ 2019](#) [8].

Ajantasaisen tiedon voi tarkistaa [Suomi.fi-valtuuksia hyödyntävistä palveluista](#).

3 Alaikäisen puolesta-asiointi

3.1 Yleistä

Lapsen huolto kattaa lapsen henkilökohtaisten asioiden hoitoa. Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lapsenhuoltolaki 1983/361)

Avioliitossa syntyneen lapsen huoltajia ovat molemmat vanhemmat, ellei toisin ole määrätty. Tieto huoltajista on merkitty väestötietojärjestelmään. Kun lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella, tulee isyys selvittää isyyslain mukaisesti. Kun isyys on vahvistettu, isä merkitään lapsen viralliseksi huoltajaksi ja hän voi asioida lapsen puolesta. Vanhemmat, jotka eivät ole keskenään avioliitossa, voivat sopia lapsen huollon uskomisesta molemmille tai vain toiselle vanhemmalle.

Lapsen huoltajat ovat yhteistoimintavelvollisia. Lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset, ellei toisin ole säädetty tai määrätty.

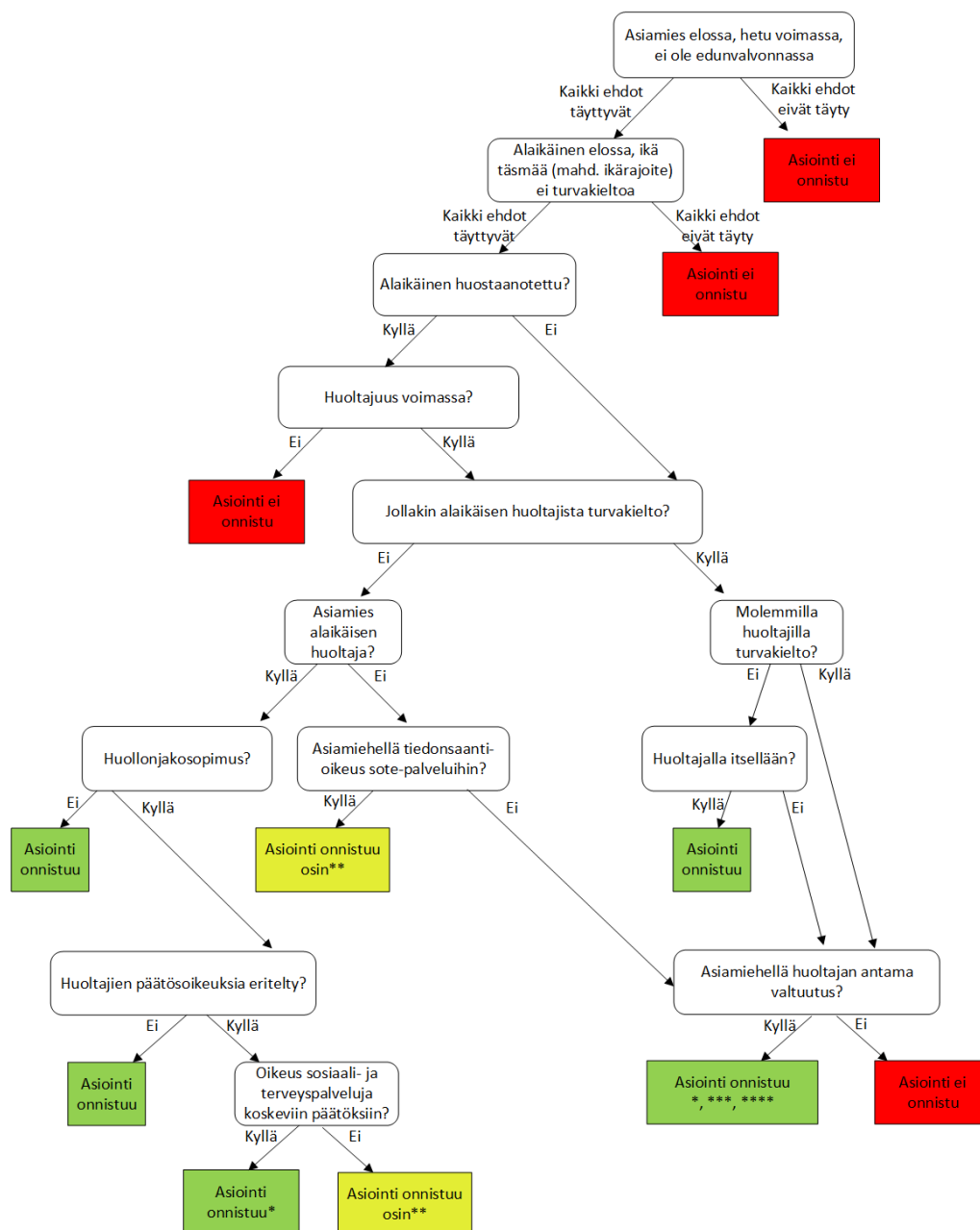
Huoltaja myös edustaa lasta häntä koskevissa asioissa. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta ja muista henkilökohtaisista asioista. Huoltajalla on oikeus saada tietoa lasta koskevista asioista eri viranomaisilta. Holhoustoimilain 4 §:n mukaan alaikäisen edunvalvojina ovat hänen huoltajansa, ellei tuomioistuimien ole vapauttanut huoltajaa edunvalvojan tehtävästä. Alaikäinen huoltaja ei voi kuitenkaan toimia lapsensa edunvalvojana ennen kuin 18-vuotiaana (6§).

Puolesta-asioinnin oikeuden tarkistamiseksi käytetään väestötietojärjestelmästä saatavia tietoja. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (21.8.2009/661) nojalla valtion ja kuntien viranomaisille luovutetaan laissa tai asetuksessa säädetty tiedot ja niille säädettyjen tai määrättyjen tehtävien hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Muusta tietojen luovuttamisesta säädetään 34 §:ssä seuraavaa: Väestötietojärjestelmään talletettuja yksittäisiä ja yksilöityjä henkilöitä koskevia tietoja voidaan käsitellä yhteys-, osoite- ja muussa vastaavassa tietopalvelussa henkilökohtaisia tai niihin verrattavia tavanomaisia yksityisiä käyttötarkoituksia varten.

Tällaisessa palvelussa voidaan luovuttaa tietoja vain henkilön nykyisistä nimistä, osoitteesta ja muista yhteystiedoista sekä elossa olosta. Väestötietojärjestelmän tietoja voidaan luovuttaa vain, jos laissa säädetty edellytykset tietojen luovuttamiselle ovat olemassa. Lain 36 §:ssä säädetään turvakiellosta, jonka mukaan, jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto.

[Suomi.fi](https://www.suomi.fi)-valuuksien avulla voidaan tarkistaa henkilön valtuudet sekä toimivalta asioida sähköisesti toisen henkilön tai edustamansa yrityksen puolesta. Kun käyttäjä valitsee asiointipalvelussa toisen puolesta asioinnin ja sen kohteen (henkilön tai organisaation), Valtuudet-palveluun tehdään taustalla automaattinen valtuustarkistuskysely. Jos toisen puolesta asiointi tapahtuu fyysisessä palvelupaikassa (esim. apteekissa), asiointipalvelun virkailija tekee tarkistuskyselyn Valtuudet-palveluun asiointijärjestelmänsä kautta.

Valtuustarkistuskyselyä voidaan hyödyntää myös automaattisten taustatoimenpiteiden tukena. Valtuudet-palvelu palauttaa kaikissa mainituissa tapauksissa asiointipalvelulle valtuuskyselyn vastauksena, onko asioijalla oikeutta asioida toisen puolesta. Vastaus palautetaan muodossa Kyllä/Ei tai listana asiointipalvelussa hyväksytyjä valtuusasioita. Joissakin tapauksissa valtuuskyselyn vastauksessa asiointipalvelulle voidaan palauttaa myös tieto siitä, mitä organisaatiota toisen puolesta asioiva henkilö edustaa.

*Asiointivaltuuden tai päätöksen mukainen asiointi

**Tiedonsaanti-oikeuden perusteella tarjottavat toiminnot ja tiedot

***Asiointipalvelu voi rajoittaa valtuudella lapsen puolesta asiointia vain huoltajille

**** Sen huoltajan, jolla ei ole turvakieltoa, asiointi edellyttää kummankin huoltajan hyväksymää valtuutusta lapsen puolesta asiointiin

Kuva 3.1.1 Tarkistukset [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksissa asioitaessa alaikäisen puolesta.

[Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet tarkistaa, löytyvätkö alaikäisen ja huoltajan henkilötunnukset väestötietojärjestelmästä ja ovatko henkilöt elossa. Lisäksi tarkastetaan, ettei henkilö, joka haluaa asioida alaikäisen puolesta, ole itse edunvalvonnassa. [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet voi lisäksi määrittää muita sääntöjä, joiden täytyessä asiointi estyy. Palvelun käyttö estyy, jos yksikin asetetuista tarkastussäännöistä toteutuu.

Jos alaikäisen on otettu huostaan, asiointipalvelu saa päättää, vaikuttaako huostaanotto puolesta-asiointiin oikeuteen. Lähtökohtaisesti alaikäisen huostaanoton ei tule estää puolesta-asiointia silloin, kun huoltajuussuhde alaikäiseen on yhä voimassa.

Alaikäisen itsensä turvakielto estää puolesta-asiointiin. Puolesta-asiointi estyy myös silloin, kun huoltajalla on edunvalvoja. Huollonjakosopimus tai - päätös ei kategorisesti enää estä puolesta-asiointia. Jos alaikäisen huoltajuudesta on olemassa joko huollonjakosopimus tai huollonjakopäätös, asiointipalvelu voi päättää sopimuksen tai päätöksen sisällöstä riippuen, voiko huoltaja asioida asiointipalvelussa alaikäisen puolesta vai ei. Tätä hallitaan sääntömoottorin sääntöjen kautta.

Kun huollonjakosopimus tai -päätös on tehty hyödyntäen syksyllä 2020 käyttöön tulleita tehtävien jaon luokituksia, lapsen puolesta asiointi voi olla mahdollista tehtävien jaon mukaisesti myös silloin, kun jako koskee seuraavia asioita: sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, varhaiskasvatus, opetus ja koulutus tai uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyys. Huollonjakosopimukseen tai -päätökseen merkitty tiedonsaantioikeus voi mahdollistaa lapsen tietojen katselun myös muille kuin huoltajille. Tiedonsaantioikeudesta on voitu sopia tai päättää joko huollosta erotetulle vanhemmalle tai muulle lapsen läheiselle henkilölle.

Huoltajien turvakieltoon ei kategorisesti estä puolesta-asiointia. Jos vain toisella huoltajista on turvakielto, niin alaikäisen puolesta voi asioida se huoltaja, jolla itsellään turvakielto on. Jos molemmilla huoltajilla on turvakielto, he voivat yhdessä alaikäisen puolesta valtuuttamalla (toisen huoltajista tai molemmat) "ohittaa" turvakiellon.

Huollettavan ikä voi toistaiseksi rajoittaa alaikäisen puolesta-asiointia sähköisessä asiointipalvelussa, koska alaikäisen puolesta-asiointi on toteutettu vaiheittain. STM on linjannut, että puolesta-asiointiin mahdollisuus voidaan tarjota OmaKannassa ensin vain alle 10-vuotiaiden huoltajille, kunnes terveydenhuollossa voidaan kattavasti tallentaa kaikkien alaikäisten päätöskykyä ja potilastietojen luovutusta huoltajilleen koskevat merkinnät. Myös yli 10-vuotiaiden alaikäisten tiedot näkyvät huoltajille OmaKannassa, kun terveydenhuollossa on käytössä potilastietojärjestelmät, joissa nämä tiedot voidaan kirjata vaatimusten mukaisesti. [2] Kun kaikkiin potilastietojärjestelmiin on toteutettu tarvittavat muutokset, ei OmaKannassa ole käytössä ikärajoja asioitaessa alaikäisten puolesta. Jos terveydenhuollon sähköinen asiointipalvelu ei mahdollista alaikäisen potilastietojen katsomista, voidaan näissä rajatuissa sähköisissä asiointipalveluissa mahdollistaa puolesta-asiointi myös 10–18 -vuotiaiden huollettavien osalta.

Sosiaalihuollossa sähköisen puolesta-asiointiin oikeus perustuu samoihin huoltajuussääntöihin kuin terveydenhuollossa. Sosiaalihuollossa on linjattu, että puolesta-asiointi koskee alaikäisiä ilman ikärajoituksia, kuitenkin niin, että otetaan huomioon alaikäisen oikeus kieltää tietojensa luovuttaminen huoltajilleen [3] [4].

Sääntömoottorin säännöt on esitetty yksityiskohtaisesti [Suomi.fi](#) -palvelun verkkosivuilla: [Tekninen yleiskuvaus/ sääntömoottori](#).

3.2 Puolesta-asiointiin prosessit

Sähköinen asiointi alaikäisen puolesta perustuu olemassa oleviin perusrekisteritietoihin huoltajuussuhteista, tiedonsaantioikeuksista sekä joissain erikoistapauksissa valtuusrekisterissä oleviin valtuustietoihin. Huoltajuussuhteiden ja muiden asiointioikeuteen liittyvien tietojen lähteenä on väestötietojärjestelmä. Väestötietojärjestelmä ja valtuusrekisteri tarjoaa tiedot [Suomi.fi](#)-valtuuksille, joka palauttaa tietojen perusteella päätellyn vastauksen puolesta-asiointiin oikeudesta sitä hyödyntäville asiointipalveluille ja tietojärjestelmille.

Prosessi etenee kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa tarkistetaan puolesta-asioivan tiedot ja haetaan hänellä väestötietojärjestelmässä olevat huollettavat ja tiedonsaantioikeudet sekä valtuusrekisterissä olevat valtuuttajat. Toisessa vaiheessa tarkistetaan puolesta-asioinnin oikeus puolesta-asioivan valitseman alaikäisen tai valtuuttajan osalta.

Kummassakin vaiheessa [Suomi.fi](#)-valtuudet päättelee sääntömoottorin perusteella, onko puolesta-asiointiin oikeutta. Sääntömoottorin päättelysäännöt konfiguroidaan kunkin [Suomi.fi](#)-valtuuksia käyttävän sähköisen asiointipalvelun tarpeiden ja vaatimusten pohjalta.

Puolesta-asioinnin määrittelyn painopiste on sähköisen puolesta-asioinnin mahdollistamisessa. Huomattava osa puolesta-asioinnista tapahtuu edelleen asioitaessa fyysisesti palveluntarjoajan asiointipisteissä. Asiointipisteessä asioinnin tavoitteena on, että puolesta-asioinnin oikeuden tarkistaminen tehdään sähköisesti. Tämä edellyttää, että asiointipisteen virkailijan käyttämään asiointijärjestelmään rakennetaan valtuustarkistus -käyttöliittymä, josta sote-ammattihenkilöt pystyvät tarkistamaan asioijan oikeudet puolesta-asiointiin. [Suomi.fi](#)-valtuudet tarjoaa tätä varten valmiin kyselyrajapinnan. Tämä on toteutettu esimerkiksi kaikkiin Suomen apteekkeihin, joissa valtuustarkistus tehdään apteekkijärjestelmän kautta.

4 Sähköiseen valtuuteen perustuva puolesta-asiointi

4.1 Yleistä

Valtuutuksen käytännöistä säädetään lähinnä varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929). Valtakirjan avulla henkilö voi valtuuttaa toisen henkilön tekemään oikeustoimia itsensä puolesta. Mikäli valtuutettu ylittää toimivaltansa, ei valtuutetun tekemä toimi sido valtuuttajaa. Muilta osin valtakirjakäytännöt perustuvat lähinnä oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuudessa esitettyihin kannanottoihin.

Valtakirjaan tulee kirjata valtakirjan antaja, valtuutettu, valtuutuksen alku- ja loppumispäivämäärä sekä valtuutuksen asiarajaus. Seuraavassa on listattu tarkemmin sähköisen valtuuden sisältö:

Valtakirjaan tulee kirjata valtakirjan antaja, valtuutettu, valtuutuksen alku- ja loppumispäivämäärä sekä valtuutuksen asiarajaus. Seuraavassa on listattu tarkemmin sähköisen valtuuden sisältö:

- valtuuttaja (päämies, sähköisen valtuuden antaja)
 - henkilötunnus, sukunimi, etunimet
 - oikeustoimikelpoisuuden tarkistus
- valtuutettu (asiamies, sähköisen valtuuden saaja)
 - henkilötunnus, sukunimi, etunimet
 - oikeustoimikelpoisuuden tarkistus
- valtuutuksen alkamisaika
 - PP/KK/WWW
- valtuutuksen päättymisaika
 - PP/KK/WWW
- valtuutuksen asiarajaus
 - asiakategoria
 - valtuusasia
 - toimivallan kuvaus

Valtuuttamisen kansallinen ratkaisu on toteutettu osana [Suomi.fi](https://suomi.fi)-palvelua. [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuudet tarjoaa palvelun valtakirjapohjaisen puolesta-asiointin kokonaisuuteen. [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksissa kansalainen voi laatia ja perua sähköisen valtuutuksen edellyttämän valtakirjan. Sähköisen valtakirjan tekeminen edellyttää kansalaiselta vahvaa tunnistautumista.

Jatkossa [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksissa on mahdollista sähköisen valtakirjan tekeminen myös niille henkilöille, joilla ei ole vahvan tunnistautumisen vaatimia laitteita tai taitoja. Käytännössä tämä edellyttää valtuushakemuksen tekemistä [Suomi.fi](https://suomi.fi) -verkkopalvelun *Hakemuksella valtuuttaminen* -palvelussa, jonka jälkeen hakemus käsitellään virkailijavaltuuttamispalvelussa ja valtuudet rekisteröidään

valtuuttajan puolesta. Toinen tapa on, että valtuuden tarvitsija (puolesta-asioija) tekee valtuuspyynnön, jonka valtuuttaja käy vahvistuttamassa DVV:n virkailijavaltuuttamispalvelun toimipisteessä. *Hakemuksella valtuuttaminen* -palvelu ja *virkaileijavaltuuttamispalvelu* avautuu henkilövaltuuttajille arviolta syksyllä 2022.

Lisätietoja [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksia hyödyntäville organisaatioille löytyy verkkosivuilta: [Valtuuksien esittely](#) [7]. Kansalaisille suunnattu palvelu löytyy verkkosivuilta: [Valtuudet-tunnistaudu](#).

Sähköisen valtuutuksen toimivallan rajaamisessa hyödynnetään valmiiksi määriteltyjä valtuusasioita. Valtuusasialla ja sen kuvauksella rajataan valtuuden toimivalta, eli mitä asiaa valtuutus koskee. Valtuusasiat ovat kansallinen toimialariippumaton koodisto, joka on rakennettu [Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksiin. Valtuutuksen rakenteisuus ja ilmaiseminen yhdenmukaisten valtuusasioiden avulla on välttämätöntä, jotta valtuutusta voidaan hyödyntää ilman ihmisen tekemää tapauskohtaista tulkintaa. Valtuusasialla ja toimivallan kuvauksella rajataan valtuuden toimivalta, eli mitä asiaa valtuutus koskee. Valtuusasiat luokitellaan asiakategorioihin, joilla helpotetaan valtuuskoodien ryhmittelyä ja löydettävyyttä asiakkaiden näkökulmasta. Asiakategoria toimii vain luokittelun apuvälineenä, sillä ei ole suoraa tekemistä itse valtuuden toimivallan rajoittamisen kanssa.

[Suomi.fi](https://suomi.fi)-valtuuksien osalta on kansallisesti ja toimialariippumattomasti linjattu, että valtuuttamisen kohdentamisen lähtökohtana on asia (”mitä”, ei ”miten”), johon valtuutus annetaan. Valtuutuksella ei rajata organisaatiota tai asiointikanavaa. Tapauksesta riippuen on kuitenkin määritelty erikseen valtuusasioita, jotka mahdollistavat asioinnin ja erikseen valtuusasioita, jotka mahdollistavat vain tietojen katselun.

Yhteenvetona asiakategorioista, valtuusasioista ja toimivallan kuvauksesta voidaan sanoa [6]:

- Asiakategoria ryhmittelee valtuusasioita, mutta sitä ei käytetä itse valtuuden toimivallan rajaamiseen.
- Valtuusasialla rajataan valtuuden toimivalta.
- Toimivallan kuvauksella kuvataan valtuuden toimivalta.
- Valtuusasia ja toimivallan kuvaus tulisi luoda valtuuttajan ja valtuutetun näkökulmasta sellaisiksi, että kunkin valtuuden merkitys on riittävän ymmärrettävä.
- Valtuusasian kuvausten on:
 - oltava selkeitä ja helposti ymmärrettäviä
 - kerrottava, mitä kyseisen valtuuden antaminen käytännössä tarkoittaa valtuuttajalle ja mitkä ovat valtuutetun oikeudet
 - vastattava kysymykseen ”mitä” (ei ”miten”). Kuvauksessa ei tule viitata mihinkään yksittäiseen palveluun tai sen toimintoon, vaan kuvauksen tulee selventää, mitä valtuuden avulla voi tehdä.
 - oltava lakien ja alan sopimusten mukaisia

4.2 Terveysthuollon valtuutus ja valtuusasia

Terveysthuollossa valtuutus kohdennetaan kattavasti *Terveysthuollon asioiden hoitoon*. Taulukossa alla on eritelty Terveysthuollon asioiden hoitamista koskevan valtuutuksen asiakategoria, valtuusasia ja toimivallan kuvaus.

Huollonjakosopimuksen koodituksen ja siihen liittyvän puolesta-asioinnin toiminnallisuuden uudistamisen yhteydessä määriteltiin uutena valtuusasiana *Terveysthuollon tietojen katselu*, jonka tiedot ja toimivaltakuvaus on lisätty taulukkoon 4.2.1. *Terveysthuollon tietojen katselu*-valtuutta hyödynnetään OmaKannassa vain huollonjakosopimuksen yhteydessä, kun se on kirjattu väestötietoihin. Jos henkilö haluaa itse antaa valtuuden, tulee käyttää valtuutta *Terveysthuollon asioiden hoito*.

Taulukko 4.2.1 Terveysthuollon valtuusasiat.

Asiakategoria	Valtuusasia	Toimivallan kuvaus
Sosiaali- ja terveydenhuolto	Terveysthuollon asioiden hoito	Tällä valtuudella valtuutettu voi asioida terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa valtuuttajan puolesta. Valtuutettu voi <ul style="list-style-type: none"> • katsella valtuuttajan terveydentilaa koskevia tietoja • tehdä ja muuttaa terveydenhuollon ajanvarauksia • ilmoittaa ja vastaanottaa valtuuttajan terveydentilaan liittyviä tietoja
	Terveysthuollon tietojen katselu	Tällä valtuudella valtuutettu voi <ul style="list-style-type: none"> • katsella valtuuttajan terveydentilaa koskevia tietoja.

Terveysthuollon valtuutuksen toimivallan kuvaus ”*katsella valtuuttajan terveydentilaa koskevia tietoja*” pitää sisällään kaikki terveydenhuollon palveluiden piiriin kuuluvat tiedot, mukaan lukien oikeuden katsella henkilön lääkitystietoja.

Terveysthuollon valtuutuksen kohdentamisessa on pohdittu erilaisia vaihtoehtoja valtuutuksen rajaamiselle. Keskustelujen kautta terveydenhuollossa on päädytty linjaamaan, että valtuutus kohdennetaan kattavasti terveydenhuollon asioiden hoitoon. Esimerkiksi OmaKannassa valtuutettu saa lähes samat oikeudet asiointiin kuin valtuuden antajalla itsellään on. Toisen aikuisen puolesta voi esimerkiksi lähettää reseptin uusimispyynnön ja katsoa laboratoriotutkimusten tulokset sekä tiedot käynnistä terveydenhuollossa. Valtuutettu ei voi kuitenkaan nähdä tai käsitellä elinluovutustahtoa, hoitotahtoa eikä OmaKantaan tallennettuja hyvinvointitietoja. Valtuutusta ei voi rajata ajallisesti, vaan se kattaa kaikki tiedot mitä OmaKannassa on nähtävissä, ei vain siitä alkaen kuin valtuutus on annettu.

Käytännössä rajatumpi valtuutus todettiin sangen haasteelliseksi. Yksittäisten toimintojen valtuuttaminen pirstoisi valtuuttamisen pieniin osiin, joiden rajaaminen käytännössä aiheuttaisi valtuuttamisen monimutkaistumista.

Terveysthuollon osalta tutkittiin olemassa olevan Sosiaali- ja terveysalan palvelunimikkeistön hyödyntämistä tai diagnoosipohjaista valtuutuksen kohdentamista. Kumpikaan näistä kohdentamistavoista ei soveltunut valtuutuksen kohdentamiseen. Palvelunimikkeistöön on sisäänkirjoitettu toimijajako ja se pilkkoo luonnolliset hoitoketjut. Nämä molemmat asiat ovat vastoin kansallisesti linjattua asiapohjaista valtuuttamisen peruslinjaa. Diagnoosipohjaisen kohdentamisen ongelmana on tietojen näyttämisen rajaaminen diagnoosikohtaisesti.

4.3 Apteekkiasioinnin valtuutus ja valtuusasia

Terveydenhuollon asioiden hoitamista koskevan valtuutuksen lisäksi on otettu käyttöön erillinen *apteekkiasiointia* koskeva valtuutus. Tällä valtuutuksella henkilö voi valtuuttaa toisen henkilön asioimaan puolestaan apteekissa ja apteekin sähköisissä palveluissa. Terveydenhuollon asioiden hoitoa koskeva valtuutus ei mahdollista puolesta-asiointia apteekkeissa. Taulukossa 4.3.1 on eritelty apteekkiasioinnin hoitamista koskevan valtuutuksen asiakategoria, valtuusasia ja toimivallan kuvaus.

Taulukko 4.3.1 Apteekin valtuusasiat.

Asiakategoria	Valtuusasia	Toimivallan kuvaus
Sosiaali- ja terveydenhuolto	Apteekkiasiointi	Tällä valtuudella valtuutettu voi asioida apteekissa valtuuttajan puolesta. Valtuutettu voi <ul style="list-style-type: none"> noutaa lääkkeen apteekista valtuuttajan puolesta pyytää apteekissa valtuuttajan reseptin uusimista pyytää apteekia tarkastamaan valtuuttajan reseptitietoja ja lääkkeisiin liittyviä etuustietoja ja antamaan näistä tietoja valtuutetulle antaa suostumuksen valtuuttajan reseptin mitätöintiin apteekissa pyytää yhteenvedon valtuuttajan resepteistä.

4.4 Sosiaalihuollon valtuutus ja valtuusasia

Sosiaalihuollossa valtuutus kohdennetaan kattavasti sosiaalihuollon asioiden hoitoon. Valtuutettu edustaa valtuuttajaa sosiaalihuollon asioiden hoitamisessa.

Kattava valtuusasia koskee kaikkia asiakastietoja, joita asiakkaasta on sosiaalihuollossa tallennettu. Valtuutetulla on oikeus nähdä samat valtuuttajan asiakastiedot, jotka valtuuttaja itsekin näkee. Sosiaalihuollon ammattihenkilö voi lain edellytysten täytyessä poikkeuksellisesti estää tiettyjen asiakirjojen näkymisen asiakkaalle, mikä estää myös valtuutetun näkemästä tietoja.

Taulukossa alla on eritelty Sosiaalihuollon asioiden hoitamista koskevan valtuutuksen asiakategoria, valtuusasia ja toimivallan kuvaus. Huollonjakosopimuksen koodituksen ja siihen liittyvän puolesta-asioinnin toiminnallisuuden uudistamisen yhteydessä määriteltiin uutena valtuusasiana Sosiaalihuollon tietojen katselu, jonka tiedot ja toimivaltakuvaus on lisätty taulukkoon 4.4.1.

Taulukko 4.4.1 Sosiaalihuollon valtuusasiat.

Asiakategoria	Valtuusasia	Toimivallan kuvaus
Sosiaali- ja terveydenhuolto	Sosiaalihuollon asioiden hoito	Tällä valtuudella valtuutettu voi <ul style="list-style-type: none"> katsella valtuuttajan sosiaalihuollon asiakastietoja hakea sosiaalipalveluja valtuuttajan puolesta saada tiedon valtuuttajaa koskevista sosiaalihuollon päätöksistä Ilmoittaa ja vastaanottaa valtuuttajan sosiaalihuoltoon liittyvä tietoja
	Sosiaalihuollon tietojen katselu	Tällä valtuudella valtuutettu voi <ul style="list-style-type: none"> katsella valtuuttajan sosiaalihuollon asiakastietoja.

Sosiaalihuollossa on päädytty seuraavin perusteluin linjaamaan, että valtuutuksen kohdentamisessa käytetään kattavaa valtuusasiaa:

- Sekä päämiehen että valtuutetun on helppo ymmärtää, mitä valtuutus koskee
- Aloitusvaiheessa on parempi aloittaa yksinkertaisella mallilla, lisätarpeita kertyy kokemuksen myötä
- Kansallinen malli toimii laajana kokonaisuuden kattavana valtuutuksena, joka on peruslähtökohta paikallisille sovelluksille

Kattavan valtuuden ongelmina nähtiin muun muassa asiakkaan mahdollinen aikaisempi sosiaalihuollon asiakkuus, jota valtuuttaja ei haluaisi valtuutetun näkevän, tai asiakkaan muu mahdollinen asiakkuus, mihin hän ei halua antaa valtuutusta. Valtuusasiaa voidaan päivittää, mutta sitä ei voi esimerkiksi yksipuolisesti viranomaisen toimesta päivittää siten, että valtuuden toimivalta laajenee. Valtuusasiaan voidaan tehdä kielellisiä korjauksia, mutta jos on tarve tehdä muutoksia valtuuden toimivaltaan, silloin valtuuttajalle pitää antaa mahdollisuus tehdä uusi tahdonilmaus hyväksyykö hän myös uudestaan määritellyn valtuusasian.

Käytännössä näissä tilanteissa aiemman sisältöinen valtuusasia piilotetaan ja asiointipalvelu päättää, hyväksyykö se edelleen aiemman sisältöisen valtuusasian joltain osin palvelussa. Jos aiempaa ei voida hyväksyä, asiointipalveluiden tulee tiedottaa valtuuden antaneita, että aiempi valtuusasia ei toimi ja että valtuutus tulee tehdä uudestaan. Valtuusasioiden muutostilanteet ovat tapauskohtaisia ja jos tarvetta tähän ilmenee, tulee olla yhteydessä DVV:hen.

Kokonaisuuden kattavan valtuusasian lisäksi pohdittiin muitakin vaihtoehtoja: palvelutehtäväkohtaisesti annettua valtuutusta ja rajattua sosiaalipalvelukohtaisesti annettua valtuutusta. Palvelutehtäväkohtainen valtuutus tarkoittaisi sitä, että asiakas valtuuttaisi henkilön toimimaan puolestaan esimerkiksi vain vammaispalveluun liittyvissä asioissa.

Perusteluin sille, miksi palvelutehtäväkohtaista rajausta ei toteutettu, olivat seuraavat tekijät:

- Palvelutehtävät eivät ole välttämättä kovin selkeitä kansalaisille
- Monet sosiaalipalvelut sisältyvät useaan palvelutehtävään
- Asiakas voi kuulua usean palvelutehtävän piiriin
- Sekaannusten mahdollisuus on suuri ilman sosiaalihuollon rakenteen syvällistä tuntemusta

Rajatussa sosiaalipalvelukohtaisessa valtuutuksessa otettiin esimerkiksi toimeentulotukipalvelu, jossa puolesta-asiointi on yleistä. Ongelmana sosiaalipalvelukohtaisessa kohdentamisessa nähtiin:

- Sosiaalipalvelukohtainen valtuutus on liian tarkalle ja yksityiskohtaiselle tasolle menevä raja, joten sitä ei nähty järkevänä vaihtoehtona toteuttaa alkuvaiheessa
- Muita mahdollisia sosiaalipalvelukohtaisia tarpeita voi nousta (helpoin perustelu), jolloin päivittäminen on työlästä. Koko sosiaalihuollon sähköisen puolesta-asioinnin toimintamalli on paras ensin vakiinnuttaa.

4.5 Asiakategoriat

Sosiaali- ja terveydenhuolto muodostavat yhden yhtenäisen asiakategorian (Taulukko 4.5.1). Yhdistetty asiakategoria sitoo yhteen asiakkaan näkökulmasta toisiaan lähellä olevat terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja apteekkiasioinnin. Asiakategoriajalla ei kuitenkaan ole suoraa vaikutusta itse valtuuttamiseen. Valtuuttamisen kohdentamisessa ainoa vaikuttava tekijä on valtuusasia.

Taulukko 4.5.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhdistetty asiakategoria.

Asiakategoria	Valtuusasia
Sosiaali- ja terveydenhuolto	Terveydenhuollon asioiden hoito
	Terveydenhuollon tietojen katselu
	Sosiaalihuollon asioiden hoito
	Sosiaalihuollon tietojen katselu
	Apteekkiasiointi

4.6 Valtakirjan luominen ja valtakirjalla asiointi

[Suomi.fi](#)-valtuudet tarkistaa eri osapuolten puolesta asioinnin valtuudet taulukon 4.6.1 mukaisesti. Tarkastus tehdään valtakirjaa luotaessa ja valtakirjalla asioitaessa. Taulukossa vihreällä merkityt kohdat mahdollistavat valtakirjan luomisen ja punaisella olevat estävät sen.

Taulukko 4.6.1 Valtakirjalla asiointiin liittyvä säännöstö.

VALTUUTTAJA (PÄÄMIES)	VALTUUTETTU (ASIAMIES)
ELOSSA <ul style="list-style-type: none"> • HETU voimassa 	ELOSSA <ul style="list-style-type: none"> • HETU voimassa
EDUNVALVONNASSA	EDUNVALVONNASSA
TURVAKIELTO (alaikäinen)	

[Suomi.fi](#)-valtuudet tarkistaa, löytyvätkö valtuuttajan ja valtuutetun henkilötunnukset väestötietojärjestelmästä ja ovatko henkilöt elossa. Valtuuttaja ja valtuutettu eivät kumpikaan saa olla edunvalvonnassa. Jos valtuuttajalle ja valtuutetulle määrätään edunvalvoja valtakirjan luomisen jälkeen, aiemmin annetut valtuudet poistetaan valtuusrekisteristä eikä valtuutettu voi asioida enää valtuuttajan puolesta. Jos huoltajat tekevät valtuutusta alaikäisen huollettavansa puolesta, huollettava ei saa olla turvakiellossa.

[Suomi.fi](#)-verkkosivuilla käydään läpi henkilön puolesta asiointi ja henkilön valtuuttaminen, muun muassa valtakirjan luominen valtuuttajan käynnistämänä. Kts. [Henkilön puolesta asiointi ja valtuuttaminen](#) [10].

HUOM. [Suomi.fi](#)-valtuuksissa hyväksytään myös ulkomaalaisille henkilöille tarkoitetut UID -tunnisteet, jotka on rekisteröity omaan, DVV:n ylläpitämään UID -rekisteriin. UID -tunnukset on tarkoitettu pääsääntöisesti ulkomaalaisten organisaatioiden puolesta asioimiseen eikä niinkään henkilön puolesta asiointiin.

5 Sähköiseen puolesta-asiointiin liittyvät linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollossa

Alla esitetään linjaukset, jotka liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen puolesta-asioinnin toteutuksiin sekä kerrotaan puolesta-asioinnin teknisistä reunaehdoista. [Suomi.fi](#)-valtuuksiin määriteltävät säännöt konfiguroidaan sosiaali- ja terveydenhuollon osalta vastaamaan kyseisiä linjauksia. Konfiguroinnin päätarkoitus on mahdollistaa [Suomi.fi](#)-valtuuksien hyödyntäminen kansallisella tasolla mahdollisimman toimialariippumattomasti. Tarvittaessa ja erityisistä syistä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä sääntöjä voidaan muokata palvelukohtaisesti.

Alla esitetyt periaatteet on esitetty **sosiaali- ja terveydenhuollon** tarpeiden ja linjausten pohjalta. Muilla toimialoilla laadittavat säännöt voivat poiketa esitetyistä.

Erot sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä koskevat lähinnä asiakirjojen metatietoja, joten linjauksia voidaan pitää yleispätevinä.

Osa linjauksista on määritelty [Suomi.fi](#)-valtuuksissa huollettavan henkilön puolesta asioinnin sääntömoottoriksi sekä valtakirja-asioinnin säännöstöksi. [Suomi.fi](#)-valtuuksien sääntömoottorin version voi tarkistaa verkkosivuilta: [Tekninen yleiskuvaus](#) [9].

5.1 Puolesta-asiointia koskevat linjaukset ja rajaukset

Puolesta-asiointiin liittyy linjauksia ja rajauksia, jotka liittyvät tietojen luovutukseen ja niitä noudatetaan poikkeuksetta. Linjaukset ja rajaukset perustuvat muun muassa lakeihin ja asetuksiin.

Puolesta-asioiva henkilö asioi pääsääntöisesti kuten päämiehensä.

Hän näkee esimerkiksi OmaKannassa samat tiedot kuin päämies ja voi tehdä samoja oikeustoimia ja tahdonilmaisuja, ellei lainsäädännössä kyseinen oikeustoimi ole korostetusti henkilökohtainen. Puolesta-asioivalle näytetään terveydenhuollon erityissuojattavat tiedot sekä päämiehen luovutuskiellolla suojaamat tiedot. Puolesta-asiointi ei edellytä suostumusta (Kanta-palveluissa). Alaikäisen huoltajalle, lailliselle edustajalle tai tiedonsaantioikeutetulle ei näytetä potilastietoja, joiden luovuttamisen terveydenhuollossa päätöskykyiseksi arvioitu alaikäinen on heille kieltänyt. Puolesta-asioiva henkilö samaistuu päämieheen puolesta asioinnin tilanteessa, joten päämiehen ja puolesta-asioivan sähköisissä palveluissa kirjaamia tietoja ei ole pääsääntöisesti tarvetta eritellä. Puolesta-asioinnin tilanteet tulee aina pystyä lokittamaan ja selvittämään tarvittaessa jälkikäteen.

Alaikäinen huoltaja

Mikäli huoltaja on itse alaikäinen, hän voi asioida huollettavansa puolesta. Hän ei voi kuitenkaan toimia lapsensa edunvalvojana ennen kuin 18-vuotiaana (holhouslain 6§).

Kuolleiden henkilöiden puolesta ei ole mahdollista asioida.

Eri asiointikanavia on käytettävä tilanteissa, joissa kuolleen henkilön asiakasasiakirjoja tai potilastietoja on tarve ja oikeus päästä näkemään sekä on tarve hoitaa asioita kuolleen henkilön puolesta. Asiasta on säädetty [potilaslain 13 §:n](#) 3 mom. 5 kohdassa sekä laissa kuolemansyyn selvittämisestä ([1973/459](#)). Käytännössä kuolleen henkilön asiakirjoihin sisältyvien tietojen saaminen edellyttää aina kirjallisen

perustellun hakemuksen toimittamista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikköön ja siellä asiasta tehtävää päätöstä.

Toisen osapuolen tietoja sisältäviä potilasasiakirjoja ei näytetä puolesta-asioivalle.

Terveydenhuollossa potilasasiakirjat, jotka sisältävät tietoja toisesta osapuolesta (esim. toisesta vanhemmasta) on erikseen merkitty asiakirjan kuvailutietoihin (erillisasiakirja). Näitä tietoja ei näytetä OmaKannassa päämiehelle itselleen eikä myöskään puolesta-asioivalle.

Sosiaalihuollossa tilanne on erilainen. Asiakirjoihin ei saa kirjata asioita toisista osapuolista, ellei se ole asiakkaan asian käsittelyn kannalta välttämätöntä. Tarvittaessa asiakirjan laatija voi merkitä sen erityissisältöiseksi, jolloin sitä ei näytetä OmaKannassa asiakkaalle itselleen eikä hänen puolestaan asioiville henkilöille (ks. alempana). Sosiaalihuollossa käsiteltävä asia voi koskea myös useampaa kuin yhtä asiakasta, jotka voivat yhdessä olla palvelun saajia. Esimerkiksi perhetyötä tarjotaan yhteisesti koko perheelle. Asiakkaille yhteiseen asiaan liitetyt asiakirjat ovat heidän jokaisen omia asiakirjoja. Ei ole olemassa mekanismeja, jolla yhteisen asian asiakirjoja voisi rajata pois sähköisellä valtuutuksella toimivalta henkilöltä tilanteessa, jossa hänellä on valtuutus asioida jonkun yhteiseen asiaan liitetyn asiakkaan puolesta, mutta ei muiden. Tämän vuoksi yhteisen asian asiakirjoja ei näytetä asiakkaille OmaKannassa sen käyttöönoton ensimmäisessä vaiheessa. [3]

Viivästettyjä asiakirjoja ei näytetä puolesta-asioivalle.

Sosiaali- tai terveydenhuollon palveluntarjoajan tai ammattihenkilön toimesta viivästettyjä tietoja ei esitetä asiakkaalle, potilaalle eikä myöskään puolesta-asioivalle henkilölle. Viivästysten päättymisajan jälkeen asiakirjat näytetään myös puolesta-asioivalle. Terveydenhuollossa viivästys voi olla poikkeustilanteissa myös pysyvä. Pysyvästi viivästettäviä ovat terveydenhuollon potilasasiakirjat, joiden arvioidaan vaarantavan potilaan terveyttä tai hoitoa, tai jonkun muun oikeuksia.

Sosiaalihuollossa erityissisällöksi merkityt asiakirjoja ei näytetä henkilölle itselleen eikä tämän puolesta-asioivalle henkilölle. Erityissisältö on metatieto siitä, sisältääkö yksittäinen asiakirja tietoja, joita ei näytetä asiakkaalle. Tieto tuotetaan kirjaamisvaiheessa. Sosiaalihuollossa erityissisältö on mahdollista merkitä myös asiakkoittain, jolloin erityissisältö periytyy automaattisesti asiakastietojärjestelmissä asiaan liitettäviin asiakirjoihin. [3]

Eri palveluiden välillä (esim. Hyvis ja OmaKanta) ei voi jatkaa puolesta-asiointia ilman että puolesta-asioinnin oikeus tarkastettaisiin uudestaan. Yhteenliittymä palveluiden välille voidaan mahdollisesti toteuttaa myöhemmin. Eri palveluilla voi kuitenkin tulevaisuudessa olla eri tarkistussäännöt puolesta-asioinnin oikeuteen, joten yhdistäminen ei välttämättä ole toteutettavissa.

5.2 Alaikäisen puolesta-asiointiin liittyvät linjaukset ja rajaukset

Tietojen luovutukset ja kiellot terveydenhuollossa

Asiakastietolain (784/2021) mukaan alaikäisen huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus kieltää huollettavansa potilastietojen luovutus toisille terveydenhuollon organisaatioille. Heillä ei ole kuitenkaan oikeutta kieltää hoitoa, jota tarvitaan alaikäisen potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi (785/1992, potilaslaki). Päätöskykyiseksi arvioidun alaikäisen puolesta ei voi tehdä luovutuskieltoa, vaan hän päättää potilastietojensa luovutuskielloista itse. Huoltaja tai laillinen edustaja ei voi missään tilanteessa tehdä alaikäisen reseptejä koskevia luovutuskieltoja (61/2007).

Alaikäisen puolesta tapahtuvaan asiointiin liittyy olennaisesti potilaslain 9 §:n 2 momentissa mainittu alaikäisen oikeus sallia tai kieltää potilastietojensa luovuttaminen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalleen,

jos alaikäinen potilas on arvioitu terveydenhuollossa ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykeneväksi päättämään kyseisestä hoidostaan tai asiastaan. *Sähköisten asiointipalveluiden tulee huomioida nämä vaatimukset ottaessaan käyttöön puolesta-asiointia omassa palvelussaan.* THL on määritellyt erillisessä määrittelyjulkaisussa [2], miten alaikäisen potilas- ja reseptitiedot näytetään huoltajalle ja mitkä ovat päätösikykyisen alaikäisen mahdollisuudet sallia tai kieltää tietojensa näyttäminen huoltajille. Kun alaikäinen täyttää 18 vuotta, lapsen huolto päättyy, jonka jälkeen tiedot näytetään tai muulla tavoin luovutetaan lähtökohtaisesti vain hänelle itselleen.

Lapsenhuoltolain 7 § ja 9 § (361/1983) mukaan vanhemmalle tai muulle henkilölle, joka ei ole lapsen huoltaja, voidaan vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistaa oikeus saada alaikäisiä koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai sopimuksessa määrätyissä asioissa. Kun oikeus koskee lapsen terveyden- ja sairaanhoitoa, tiedonsaantioikeutettu saa alaikäisen tiedot nähtäväksi esimerkiksi OmaKannassa tai terveydenhuollosta. Tietoja ei kuitenkaan luovuteta tiedonsaantioikeutetullekaan, mikäli päätösikykyinen alaikäinen on tehnyt potilas- ja/tai reseptitietoja koskevan luovutuskiellon huoltajilleen.

Tietojen luovutukset ja kiellot sosiaalihuollossa

Sosiaalihuollossa lähtökohtaisesti kaikki alle 18-vuotiaan lapsen tiedot näytetään huoltajille. Mikäli alaikäisen tietojen näyttämistä huoltajille on tarve rajoittaa, se on harkittava tilannekohtaisesti. Tietojen rajoittaminen hoidetaan alaikäisen tahdon ja/tai sosiaalihuollon ammattihenkilön harkinnan mukaisesti. Asiakirjalain 12 §:n ja asiakaslain 11 §:n mukaan alaikäinen voi kieltää asiakastietojen antamisen huoltajalleen. Kielto ja sen perusteeksi esitetty syy ja kielto-oikeuden epääminen on kirjattava asiakirjaan.[3] [4]

Huollonjakoon liittyvät sopimukset tai päätökset

Huollonjakoon liittyvät sopimukset tai päätökset voivat rajoittaa mahdollisuutta huoltajan tekemään puolesta-asiointiin. Lastenvalvojan vahvistamin sopimuksin voidaan sopia yhteishuollosta tai yksinhuollosta sekä oheishuollosta tai muun henkilön (kuin vanhemman) tiedonsaantioikeudesta. Jos lapsella on kaksi tai useampia huoltajia, he voivat sopia keskinäisestä tehtäviensä jaosta. Myös käräjäoikeus voi päättää huoltajien välisistä sopimuksista, esim. tehtävien jaosta, myös tilanteissa, joissa lähtökohtana olisi ollut yksinhuolto. Käräjäoikeus antaa tällöin päätöksessä yksilöityjen huoltajan tehtävien osalta päätösvallan yksin toiselle vanhemmalle.

Jos alaikäisen huoltajuudesta on olemassa joko huollonjakosopimus tai - päätös, [Suomi.fi](https://www.suomi.fi)-valtuuksien asiakasorganisaatio voi päättää sopimuksen tai päätöksen sisällöstä riippuen, voiko huoltaja asioida asiointipalvelussa lapsen puolesta vai ei. Tätä hallitaan [Suomi.fi](https://www.suomi.fi)-valtuuksien asiointipalvelukohtaisella säännöstöllä.

Syksystä 2020 alkaen lapsen huollon sisältö (huollonjakosopimusten tehtävänjaot) on voitu rekisteröidä väestötietojärjestelmään (VTJ) kooditettuna vapaan tekstin sijaan. Tieto kertoo, miten lapsen huoltoon kuuluvia tehtäviä on jaettu ja onko huollosta erotetulle vanhemmalle tai muulle henkilölle vahvistettu tiedonsaantioikeus. Tietyissä tapauksissa tiedonsaantioikeuden tietosisältöä ei ole kuitenkaan mahdollista koodittaa, jolloin vanhemman, joka ei ole huoltaja, on osoitettava oikeutensa vahvistetulla sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä.

Kun huollonjakosopimus tai - päätös on tehty väestötietojärjestelmään hyödyntäen tehtävien jaon luokituksia, lapsen puolesta asiointi voi olla mahdollista tehtävien jaon mukaisesti myös silloin, kun jako koskee seuraavia asioita: sosiaalipalvelut, terveystalvet, varhaiskasvatus, opetus ja koulutus tai uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyys.

Huollonjakosopimuksessa tai päätökseen merkitty *tiedonsaantioikeus* voi mahdollistaa lapsen tietojen katselun myös muille kuin huoltajille. Myös vapaatekstimuotoinen huollonjakosopimus, jossa on sovittu muustakin kuin lapsen asumisjärjestelyistä, voidaan vanhempien niin keskenään sopiessa, "ohittaa" [Suomi.fi](#)-valtuuksissa lapsen puolesta annetulla *valtuudella*, jonka kaikki huoltajat ovat vahvistaneet. Tällöin puolesta asiointi onnistuu myös OmaKannassa.

Huostaanottotilanteet

Alaikäisen huostaanotto ei vaikuta puolesta-asiointiin OmaKannassa. Huoltajalla on oikeus asioida lapsen puolesta, jos hänet on merkitty lapsen huoltajaksi väestötietojärjestelmässä. Jos huostaanottotilanne on sellainen, että lapsen turvallisuus vaarantuu huoltajille OmaKannassa näytettävistä tiedoista, ja joudutaan tekemään päätös lapsen olinpaikan ilmoittamatta jättämisestä, tulee ammattihenkilön viivastää lapsen tietojen näyttämistä OmaKannassa. Tällöin on suositeltavaa hakea lapselle turvakielto, joka estää puolesta-asiointin sähköisissä palveluissa. Lastensuojelulain 45§:n 1 momentin nojalla sosiaalitoimi voi hakea lapselle turvakieltoa.

Turvakielto-tilanteet

Puolesta-asiointi tilanteessa, jossa henkilöillä on voimassa oleva turvakielto, on rajattu sähköisen puolesta-asiointin ulkopuolelle lukuun ottamatta tilannetta, jossa asiamiehellä itsellään on turvakielto. Tämäkin voidaan, vanhempien niin keskenään sopiessa, "ohittaa" [Suomi.fi](#)-valtuuksissa lapsen puolesta annetulla *valtuudella*, jonka *kaikki* huoltajat ovat vahvistaneet. Esimerkiksi jos huoltajalla itsellään on turvakielto, toinen huoltaja ei voi asioida lapsen puolesta OmaKannassa. Tällöin huoltajat voivat valtuuttaa lapsen puolesta asioimaan huoltajan, jolla ei ole turvakieltoa. Tai jos molemmilla huoltajilla on turvakielto, he voivat valtuuttaa toisen huoltajan tai kummankin asioimaan lapsen puolesta.

Potilas- ja asiakasasiakirjat ja sähköisissä asiointipalveluissa näkyvät henkilön perustiedot voivat sisältää turvakiellon alaista tietoa, kuten osoite- ja muita yhteystietoja. Asiointipalvelun sisältämässä tiedoissa voi näkyä myös päämiehen muiden asianhoitajien tietoja, jotka ovat turvakiellon alaisia. Turvakieltorajoite on riippuvainen asiointipalvelun tarjoamasta sisällöstä ja toiminnallisuudesta ja sääntö on konfiguroitava palvelukohtaisesti asiointipalvelun liittyessä [Suomi.fi](#)-valtuuksiin. [9]

5.3 Valtakirja-asiointia koskevat linjaukset

Sähköisen valtakirjan voi [Suomi.fi](#)-valtuuksissa tehdä itsensä puolesta täysi-ikäinen täysivaltainen henkilö. Valtuuttajan ja valtuutetun tulee olla oikeustoimikelpoisia valtuutushetkellä. Oikeustoimikelpoisuus määräytyy jokaisen henkilön kohdalla tekohetkellä sen oikeustoimen mukaan, jota ollaan tekemässä. Oikeustoimen tekijän on kyettävä ymmärtämään ja arvioimaan tekonsa ja sen merkitys. Oikeustoimikelpoisuus voi kuitenkin muuttua valtuutushetkestä, ja tämä tekee oikeustoimikelpoisuuden arvioinnista tilannekohtaisen.

Valtuuttaminen, valtuutuksen peruminen ja muu hallinta on mahdollistettu ensimmäisessä vaiheessa sähköisesti [Suomi.fi](#)-valtuuksien kautta. Jatkossa sähköisiä valtakirjoja voidaan luoda esimerkiksi sosiaali- tai terveydenhuollon toimipisteissä myös niille, joilla ei ole sähköisen tunnistautumisen välineitä. Keväällä 2022 tästä oli kokeilu Kainuun Sotessa, ja pilotoitu malli on nyt jalkautettavissa ympäri Suomen. [Suomi.fi](#)-valtuudet tarjoaa virkailijakäyttöliittymän sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille valtakirjojen tekemiseen päämiehen puolesta. Toiminnallisuuden käyttö on luvanvaraista eli käyttöoikeuteen vaaditaan hallintosopimus palvelunantajan ja DVV:n välillä.

Valtuutusprosessi

- Sekä valtuuttaja että valtuutettu voivat aloittaa sähköisen valtuutusprosessin
- Valtuuttaja voi valtuuttaa yhden tai useamman henkilön asioimaan hänen puolestaan
- Sähköisessä valtuutuksessa on sekä alkamis- että päättymisaika
- Valtuutuksen voimassaolon maksimiaika on 25 vuotta luomispäivästä alkaen
- Valtuuden voi määritellä alkavaksi myös tulevaisuudessa
- Valtuutetun ei tarvitse erikseen hyväksyä hänelle osoitettua valtakirjaa, jotta valtuutus tulisi voimaan
- Valtuutus tulee voimaan, kun valtuuttaja (päämies) on vahvistanut valtuuden
- Valtuutettua informoidaan hänelle osoitetusta valtuudesta

Ajankohtainen ohjeistus on tarkistettavissa [Suomi.fi](https://www.suomi.fi) -verkkosivustolla: [Toisen henkilön puolesta-asiointi](#) ja valtuuttamisohjeesta: [Anna asiointivaltuus henkilönä](#).

Alaikäisen puolesta valtuuttaminen

Luvussa 5.2 kuvataan, miten alaikäisen puolesta-asiointissa huoltajat voivat valtuuttaa toisensa turvakieltilanteissa. Valtuutusta voi käyttää myös tilanteessa, kun huoltajien välillä on voimassa vapaatekstimuotoinen huollonjakosopimus, jossa on sovittu muustakin kuin vain asumisjärjestelyistä. Periaatteessa lapsen puolesta vahvistetulla valtuudella voisi lapsen puolesta asioida myös joku muukin kuin huoltaja, mutta tämä on OmaKannassa estetty sääntömoottorin säännöllä.

Vastaavaa sääntöä on suositeltavaa käyttää muissakin sote-asiointipalveluissa terveydenhuollon asioissa. On tärkeää, että alaikäisen oikeudet ([785/1992](#)) ja lapsen etu ([60/1991](#)) tulevat kokonaisuutena huomioiduksi. Koska päätöskykyinen alaikäinen voi itse päättää hoidostaan ja tiedoistaan, niin tämän perusteella huoltajalla ei ole oikeutta antaa valtuutuksia kolmansille osapuolille, vaikka huoltajalla itsellään on lapsenhuoltolain mukaan oikeus tietoihin. Huoltajien lisäksi tulee huomioida muut lapsen puolesta asioivat, kuten henkilöt, joille on eri menettelyin kirjattu väestötietoihin esimerkiksi tiedonsaantioikeus.

Kun [Suomi.fi](https://www.suomi.fi)-ssä huoltajat voivat antaa valtuuksia ilman alaikäisen suostumusta, alaikäinen ei välttämättä tiedä, keille valtuuksia on annettu. Valtuuttamista ei myöskään arvioida tai valvota viranomaisten toimesta (vrt. tiedonsaantioikeuden myöntäminen sosiaaliviranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä). Toisaalta, jos alaikäinen tietää kenelle valtuuksia on annettu, päätöskykyinen alaikäinen voisi joutua asettamaan tarpeettomasti luovutuskieltoja huoltajille, jos hän ei halua luovuttaa tietojaan huoltajien valtuuttamalle kolmannelle osapuolelle. Vastaavasti alaikäinen, joka ole vielä hoidossaan päätöskykyinen, olisi vailla oikeuksia vaikuttamaan siihen, että hänen tietojaan ei luovuteta huoltajien valtuuttamalle henkilölle. Alaikäistä hoitava terveydenhuollon ammattilainen ei myöskään voi tietää, keille huoltajat ovat antaneet valtuutuksia. Tämä vaikeuttaisi alaikäisen informointia siitä, kenelle kaikille lapsen tietoja luovutetaan tai näytetään OmaKannassa. Terveydenhuollon ammattilainen ei pystyisi myöskään arvioimaan luotettavasti lapsen tietojen näyttämisen viivästystarvetta OmaKannassa.

6 Lähteet: ohjeita ja määrittäksiä

Taulukko 6.1 Sähköistä puolesta-asiointia koskevat ohjeet ja määrittäykset

Viittaus	Dokumentaatio / sivusto	Kuvaus / käyttötarkoitus	Lähde
[1]	Viittaus ei ole enää käytössä	Puolesta-asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa, toiminnallinen määrittely 2016, vanhentunut	(https://www.julkari.fi/handle/10024/129931)
[2]	Alaikäisen tietojen näyttäminen huoltajalle terveydenhuollossa, Toiminnallinen määrittely (1.4)	Jatkossa (2022) tätä erillisdokumenttia ei enää päivitetä, vaan määrittelyt on lisätty sähköisen lääkemääräyksen ja potilastiedon arkiston toiminnallisiin määrittelyihin.	https://www.kanta.fi/jarjestelmakettajattajat/maarittelyt (https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maarittelyt-terveydenhuollolle)
[3]	Sosiaalihuollon asiakastietojen näyttäminen asiakkaalle ja asiakkaan puolesta asioivalle huoltajalle OmaKannassa	Linjaukset, miten sosiaalihuollon asiakirjat näytetään OmaKannassa täysivaltaiselle asiakkaalle, alaikäiselle asiakkaalle sekä alaikäisen asiakkaan huoltajalle.	Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille, luku 5 Sosiaalihuollon Omakanta
[4]	Sosiaalihuollon toiminnalliset määrittelyt: Vaatimukset asiakastietoja käsitteleville tietojärjestelmille.	ATJ:n yleiset vaatimukset	https://www.kanta.fi/jarjestelmakettajattajat/sosiaalihuollon-asiakastiedon-arkisto
[5]	Suomi.fi -valtuuksiin tunnistauminen	Valtuuttaminen ja ohjeet.	https://www.suomi.fi/valtuudet
[6]	Suomi.fi -valtuuksien käyttöönotto	Käyttöönoton ohjeet, prosessi ja tekninen aineisto asiointipalveluja tarjoaville järjestelmille.	https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/sivut/valtuudet/kayttoonotto/vaiheet
[7]	Suomi.fi -valtuuksien esittely	Palvelun esittely.	https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/sivut/valtuudet/esittely
[8]	Ohje 1/2019	Toisen puolesta asioivan henkilön henkilöllisyyden varmistaminen apteekeissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. (THL)	https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/ohjeet-ja-soveltaminen/ohjeet
[9]	Suomi.fi -valtuudet tekninen yleiskuvaus	Valtuuden tarkistaminen, sääntömoottori.	https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/sivut/valtuudet/tekninen-yleiskuvaus
[10]	Suomi.fi -valtuuksien ohjeet ja tuki	Valtuudet-palvelun loppukäyttäjäohjeita.	https://www.suomi.fi/ohjeet-ja-tuki/tietoa-valtuuksista

Viittaus	Dokumentaatio / sivusto	Kuvaus / käyttötarkoitus	Lähde
[11]	Viittaus ei ole enää käytössä	THL:n määräykset sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan vaatimusten yhdenmukaistamiseksi.	(https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maaraykset)
[12]	Viittaus ei ole enää käytössä	Esiselvitys puolesta asioinnista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. (2013)	Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Julkaisematon moniste
[13]	Lastensuojelun käsikirja	Lastensuojelun käsikirja on kaikille avoin verkkopalvelu. Ainoastaan verkkomuodossa. (THL)	https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja
[14]	Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto	Sotesanastot.fi -verkkopalvelussa oleva sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto. (THL)	https://sotesanastot.thl.fi/termed-publish-server/
[15]	Huoltokoodikäsikirja (VTJ), versio 1.0	Väestötietojärjestelmään merkittävät huollonjakosopimusten tehtävänjaot koodattuna	https://dvv.fi/documents/16079645/17160770/Huoltokoodik%C3%A4sikirja.pdf/a3ed3a40-f1b9-bc62-7b35-35e2f26baf74/Huoltokoodik%C3%A4sikirja.pdf?t=1645099684581
[16]	Suomi.fi -valtuuksien sanasto	Keskeisiä Suomi.fi -valtuuksissa käytettyjä termejä.	https://www.suomi.fi/ohjeet-ja-tuki/tietoa-valtuuksista/valtuuksien-sanasto
[17]	Suomi.fi -valtuudet palvelu	Palvelun kuvaus ja keskeisiä käsitteitä.	https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/sivut/valtuudet/palvelukuvaus/palvelun-kuvaus
[18]	Suomi.fi -tietoa valtuuksista	Toisen henkilön puolesta-asiointin ohjeet.	https://www.suomi.fi/ohjeet-ja-tuki/tietoa-valtuuksista/toisen-henkilon-puolesta-asiointi